

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Filozofická fakulta

Ústav bohemistiky

Bakalářská práce

Příjmení a přezdívky v obci Vír

Jméno a příjmení autora: Martina Ostrýžová
Studijní obor: Bohemistika
Jméno vedoucího práce: doc. PhDr. Marie Janečková, CSc.
Rok odevzdání: 2010/2011

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma *Příjmení a přezdívký v obci Vír* vypracovala samostatně pod vedením doc. PhDr. Marie Janečkové, CSc., pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. V platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě, elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejich internetových stránkách, a to se zachováním mého autorské práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. Zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

Dne

.....

Podpis

Děkuji vedoucí mé bakalářské práce doc. PhDr. Marii Janečkové, CSc., za její odborné vedení, skvělé rady, pomoc při práci a vřelý přístup.

ANOTACE

Téma této bakalářské práce spadá do oboru antroponomastika. Práce je zaměřena na příjmení a přezdívky v obci Vír. Materiál je získán soupisem příjmení v obci, exploračními metodami za pomoci dotazníku a rozhovoru jsou zjištěny přezdívky a jména lidí po chalupě. Rozbor a klasifikace antroponymického materiálu jsou provedeny na základě studia odborné literatury a s využitím tradičních klasifikačních postupů. Cílem této bakalářské práce je vytvoření přehledu o souboru jmen v obci Vír a získání informací o typech příjmení a přezdívek.

ANNOTATION

The thema of this Bachelor thesis arises under antroponomastics. The thesis deal with family names and surnames in the village Vír. The source materials are obtained by list of family names in the village, the surnames are ascertained by explorational methods like questionnaire and interview. The analysis and classification of antroponomastics data are anatomized in terms of study of special literature and with using of traditional classification process. The intention of this Bachelor thesis is creation of abstract of the names in the village Vír and obtaining of information about types of the family names and surnames.

OBSAH

Úvod.....	7
I. TEORETICKÁ ČÁST	9
1. Onomastika	9
2. Historie vzniku příjmení a přezdívek	9
2.1 Příjmení.....	11
2.1.1 Dnešní česká příjmení.....	11
2.1.2 Německá příjmení.....	11
2.1.3 Dělení českých příjmení.....	12
2.2 Přezdívky.....	14
3. Historie obce Vír	15
II. PRAKTICKÁ ČÁST	16
1. Příjmení	17
1.1 Příjmení vzniklá z rodných a křestních, tj. osobních jmen.....	17
1.2 Příjmení z místních jmen.....	26
1.3 Příjmení z apelativ.....	29
1.4 Příjmení ze slov cizího původu.....	41
2. Přezdívky	44
2.1 Od nositelova rodného jména nebo příjmení.....	45
2.2 Podle fyzických charakteristik.....	50
2.3 Podle vlastností.....	52
2.4 Podle povolání.....	55
2.5 Podle zálib, koníčků.....	55
2.6 Podle nějaké příhody, oblíbených slov/slovních spojení.....	57
2.7 Od jména známé osobnosti, pohádkové bytosti.....	59
2.8 Zdědění po někom.....	64
3. Jména po chalupě	67
Závěr	68
Literatura	71

Úvod

Pro svou bakalářskou práci jsem si vybrala téma Příjmení a přezdívky v obci Vír, které spadá do dílčí disciplíny oboru onomastika, tj. antroponomastiky. V rámci antroponomastického zaměření se orientuji konkrétně na příjmení a přezdívky. Toto téma je pro mne už delší dobu velice zajímavé, proto jsem se zaměřila na vesnici Vír na Moravě, resp. na Českomoravské vrchovině, kde se vyskytují příjmení zvláštní či méně obvyklá a také velké množství přezdívek. Podkladovým materiálem mi byl seznam obyvatel obce Vír, podle kterého jsem mohla dále provádět antroponomastický rozbor jednotlivých příjmení. Seznam také posloužil jako orientační podklad pro další sběr dat potřebných k vypracování bakalářské práce, a to přezdívek. Předmětem zkoumání byla i již mizející jména po chalupě. Použila jsem tedy metodu explorační – převážně rozhovory a dotazníky, a excerpční.

Hlavním cílem této práce je – na konkrétním vzorku příjmení a přezdívek z obce Vír – ukázat, jakým způsobem tato příjmení a přezdívky byly tvořeny, zda lze jednoznačně vyložit jejich původ, nebo zda jsou víceznačná či dokonce nejasná, a jaká je četnost různých příjmení a přezdívek u obyvatel této obce.

Práce je rozdělena na část teoretickou a praktickou. Část praktická se dále dělí na část zabývající se rozbohem příjmení (I) a na část analyzující přezdívky (II). Jména po chalupě v obci Vír se ukázala být kapitolou nerozsáhlou, proto jsou zmíněna v praktické části II – u přezdívek.

Pro oblast příjmení mi jako hlavní zdroje informací posloužily publikace Josefa Beneše *O českých příjmeních a Německá příjmení u Čechů*, dále publikace Dobravy Moldanové *Naše příjmení* a Vladimíra Matese *Příjmení pod mikroskopem I-III*. Přestože Beneš ve svých publikacích zmiňuje velké množství příjmení vyskytujících se u Čechů, jeho dílo je poměrně zastaralé a neobsahuje spoustu konkrétních příjmení, která byla předmětem mého zkoumání. Proto jsem pro své bádání a rozbor příjmení použila také novější publikace D. Moldanové a V. Matese. V těch se nejen objevují příjmení, která jsem v publikacích Beneše nenašla, ale také ta, která sice jsou uvedena a vysvětlena v jeho publikacích, ale výklad jejich původu se liší. Výklady původu některých příjmení jsou doplněny o informace z publikace *Průvodce našimi jmény* od Františka Kopečného – jsou to především ta, která mají souvislost s nějakým osobním jménem. Při zkoumání přezdívek (a jmen po chalupě) mi byly teoretickou oporou již výše zmíněné publikace

Beneše a Moldanové, k části praktické jsem bohužel žádnou odbornou publikaci nenalezla, proto jsem kategorie, do kterých jednotlivé přezdívky řadím, zvolila podle vlastního uvážení a podle podobnosti s kategoriemi volenými pro dělení příjmení.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1. Onomastika

Onomastika je nauka o vlastních jménech (onymech/propriích). Podle tříd a podtříd vlastních jmen se rozlišuje nauka o bionymech – bionomastika, o vlastních jménech osobních/antroponymech – antroponomastika, o vlastních jménech zvířat/zoonymech – zoonomastika, o vlastních jménech rostlin/fytonymech – fytonomastika, toponymech – toponomastika, vlastních jménech místních/oikonymech – oikonomastika, pomístních jménech/anoikonymech, dříve též mikrotoponymech – anoikonomastika, mikrotoponomastika, oronymech – oronomastika, hydronymech – hydronomastika, chrématonymech – chrématonomastika atd. (Karlík, Nekula, Pleskalová 2002).

Onomastika se začíná intenzivně rozvíjet od 50.–60. let 20. století. Česká onomastika v těchto letech vytvořila základní materiálová východiska, a tak se čeština mezi slovanskými a evropskými jazyky stala jedním z mála jazyků, které mají podstatné části své onymie zpracované systematicky a relativně úplně. Onomastika zároveň i ztrácí charakter pomocných věd historických a v 60. –70. letech se naplno přesouvá do věd lingvistických (zvláště toponomastika a antroponomastika) (Šrámek 1999:3).

2. Historie vzniku přezdivek a příjmení

V odborné literatuře se mnohokrát vyskytuje jednotný názor, že do konce 13. století převládala jednojmennost a jména domácího původu. Částečně to potvrzuje i výzkum Moldanové, která ve své publikaci *Naše příjmení* uvádí, že „osobní jméno bylo dlouho jediným nebo alespoň hlavním označením osoby; ještě v 18. století bývaly seznamy osob pořádané podle něho.“ (Moldanová 1983: 11). To však nepotvrzuje bádání Jany Pleskalové – její podrobné zkoumání ukázalo, že v 2. pol. 12. století domácí jména převládají jen nepatrně (55%) a na konci 13. století byla domácí jména dokonce na ústupu (28% jmen domácích : 72% jmen cizích). Co se týče jednojmennosti, tak z materiálů 2. pol. 12. století je většina osob působících v českých

zemích sice označována jediným jménem, ale jen 20% jejich antroponym není provázeno žádným dalším zpřesňujícím doplněním. Z materiálů z konce 13. století je vidět, že z počtu 705 oficiálních osobních jmen stojí bez jakéhokoli doplnění pouze 7% antroponym. „Výrazný pokles jmen užívaných samostatně, tj. bez zpřesňujících doplnění, svědčí o tom, že při identifikaci na oficiální úrovni už jediné jméno v tehdejší vyspělejší vlastnické společnosti nestačilo.“ Od poloviny 12. století jsou oficiální osobní jména ve většině případů provázena dalšími zpřesňujícími výrazy, které nejsou náhodné. Začínají být součástí specifických, poměrně ustálených typů, jejichž jádro tvoří osobní jméno, a v daném kolektivu mají přispívat k jednoznačnému rozlišení osob s jediným jménem. Z těch se pak vyvíjejí pozdější druhy antroponym jako je příjímí, šlechtické atributy, přezdívky a příjmení. „Lokalizující výraz, který umožnil příslušného šlechtice/šlechtický rod jednoznačně identifikovat podle jeho sídla, se stává již ve 13. století samostatným druhem antroponym, tzv. šlechtickým příjímím/předikátem, a ve spojení s oficiálním osobním jménem představuje první častěji užívaná a poměrně ustálená dvouslovná pojmenování v českých zemích.“ (Pleskalová 2010: 398-401). Dále uvádí, že ve 14. století už jsou oficiální osobní nebo křestní jména doplňována zpřesňujícími výrazy stejně tak, jako tomu bylo ve 13. stol. v případě urozených lidí a církevních hodnostářů, a tato pojmenování jsou také poměrně ustálená. Také se začínají stále častěji objevovat pravá příjímí a přezdívky. Moldanová uvádí, že nedědičnými příjímími (přízvisky) se rozlišovali lidé stejného jména v obci nebo v jiném kolektivu. „Samo slovo příjmení dodnes naznačuje druhotný vztah k osobnímu jménu, stálo jen „při jméně“ a doplňovalo je. Nabývalo významu teprve ve chvíli, kdy označení osobním jménem nestačilo k přesnému odlišení osob. Soubor osobních jmen užívaných v příslušném kolektivu byl nevelký. Opakovalo se jich vlastně jen několik. Jejich nositelé se proto odlišovali často rozličnými domácími (hypokoristickými) podobami svého jména.“ (Moldanová 1983: 11). „V 15. století se už výrazněji prosazují příjímí, přezdívky i (formální) hypokoristika a někdejší stereotypnost pojmenování je vystřídána rozmanitostí, kterou přinesly nové druhy antroponym. Typickým rysem té doby je možnost mít příjímí několik (...).“ (Pleskalová 2010: 402-403). Dále Moldanová (1983: 11–12) vysvětluje, že jmenovci se rozlišovali buď označením otce, nebo označením matky nebo manželky – to podstatně řidčeji – a že každá generace mohla být označována jiným příjímím, nebo že jeden člověk mohl mít příjímí několik. Hlavně

označení podle otce pak vedlo k dědičnosti příjmi a vzniku příjmení.

Z nedědičných příjmi se u nás postupem několika století vyvíjela příjmení dědičná. To uvádí i Moldanová: „Naše příjmení vznikala během několika století, od 14. do 18. století, nejprve u šlechty, pak u měšťanů a u svobodných sedláků.“ (Moldanová 1983: 12). Nakonec u nás byla dědičnost a neměnnost příjmení uzákoněna vydáním patentu císaře Josefa II. roku 1786.¹

2.1 Příjmení

2.1.1 Dnešní česká příjmení

Slovotvornou podstatu příjmení vystihuje Moldanová svým tvrzením: „Příjmení tvoří ve slovní zásobě národa zvláštní skupinu. Jsou zbavena významu slova, z něhož vznikla, často se od něho liší pravopisem, skloňováním.“ (Moldanová 1983: 11).

„Dnešní grafická podoba příjmení se datuje od poloviny 19. století, kdy došlo k pravopisné reformě, která je základem moderního českého pravopisu.“ Výjimečně se také udržují příjmení se starou grafickou podobou (př. *Gerzabek*, *Auředník*) nebo s rysy bratrského pravopisu (*Zyma*). Příjmení svou podobou odrážejí změny hláskové, morfologické a lexikální, ale také změny ve společenském životě národa. Následkem toho existují příjmení, která vznikla ze slov a křestních jmen už po staletí neužívaných, proto jsou v dnešní době do značné míry neprůhledná (Moldanová 1983: 12). O českých příjmeních bylo napsáno nevelké množství odborných publikací, které jsou ve větší míře již zastaralé. Proto je mnohdy obtížné objasnit původ příjmení. Často musíme hledat ve slovnících etiologii a etymologii daného slova, abychom přišli na skutečný původ příjmení, a i přesto se o původu některých příjmení můžeme jen dohadovat.

Vedle českých příjmení tvoří soubor příjmení obyvatel České republiky další příjmení z jazyků slovanských (bulharská a další jihoslovanská, polská, ruská, slovenská, ukrajinská), románských (francouzská, italská), germánských (německá) a dalších (maďarská, řecká, vietnamská, arabská aj.). Každá tato vrstva naší antroponymie má své historické pozadí a vývoj.

¹ U řady autorů (i u Moldanové) se u vydání patentu o příjmeních Josefem II. objevuje letopočet 1780, ale podle údaje historika rakouských právních dějin patent pochází až z r. 1786 (viz Mates 2004: 12).

2.1.2 Příjmení německá

Protože Čechy jsou s Německem spojovány už od středověkých dob, nejvíce českých příjmení vzniklých z přejatých slov je právě z němčiny. Tomuto tématu je věnován také příspěvek Marka Bohuše ve sborníku *Mnohotvárnost a specifčnost onomastiky*, ve kterém uvádí, že jako první věc bychom měli definovat, co jsou německá příjmení. Považujeme za ně příjmení vzniklá z německých apelativ (*Lang, Stern*) a derivačních antropofornantů (například *-er, -el -auer*) a dále příjmení z toponym jak exonymních (*Taus, Prager*), tak endonymních (*Hamburger, Preus*). Problematická jsou podle něj ta příjmení, která nelze jednoznačně zařadit mezi německá, přestože v němčině mají základ, protože mohou být odvozena i z českých apelativ. (*Neuschl, Sissl*). „Příznačné je, že ani mnozí dnešní nositelé takových jmen je nechápou historicky správně. Nakonec jsou zde jména označovaná jako tzv. „nepravá německá příjmení“ (Beneš 1998: 83), neboť vznikla v českém jazykovém prostředí ze slov přejatých z němčiny (*Cimrman, Forman*).“ (Bohuš 2010: 82).

„Dialektální rysy se dnes v německých příjmeních takřka nevyskytují a nebylo tomu jinak ani ve starších dobách, neboť příjmení byla zaznamenávána tzv. kancelářským jazykem odpovídajícího regionu – jihoněmeckého nebo východostředoněmeckého, jak uvádí E. Schwarz (*Sudetendeutsche Familiennamen des 15. und 16. Jahrhunderts*. München 1973: 21).“ (Bohuš 2010: 84).

2.1.3 Dělení českých příjmení

Podle původu můžeme pak všechna příjmení třídit do skupin, které jsou však u různých jazykovědců zvoleny jinak. Například Beneš zvolil třídění podle základových slov, z nichž příjmení pravděpodobně vznikla, i když mu tato klasifikace příliš nevyhovuje. Dokládá to jeho vyjádření, že nejlepší by bylo třídit příjmení podle pohnutek, které ke vzniku přízviska vedly, ale protože se stává, že lidé se stejným příjmením často mají toto své jméno z různých pramenů a u většiny příjmení je nemožné doložit cesty vzniku tohoto příjmení, musíme se spokojit s jejich rozdělením podle základních slov, ze kterých vznikla, a s naznačením postupu jejich vzniku. V jeho práci *O českých příjmeních* tedy nalezneme tento způsob dělení příjmení:

- z přivlastňovacích tvarů,
- z křestních a osobních jmen,

- ze jmen žen,
- ze jmen místních a pomístních,
- z názvů obyvatelských,
- podle názvů domů a domovních znaků,
- z kmenových a národních jmen,
- ze slov vztahujících se k přírodě,
- ze slov vztahujících se k člověku,
- z názvů věcí,
- z abstrakt, kolektiv, z názvů náboženských představ a věcí,
- z adjektiv,
- ze sloves,
- z nesklonných slov,
- ze slov složených,
- zvláštní tvary,
- tvary latinské a přejaté.

Toto dělení je však poněkud zastaralé a vhodné spíše pro velmi rozsáhlý vzorek příjmení, pro mou práci tedy méně vhodný než jiná dělení.

U D. Moldanové v publikaci *Naše příjmení* můžeme nalézt dělení příjmení podle původu do čtyř velkých skupin:

1. příjmení vzniklá z rodných a křestních, tj. osobních jmen,
2. příjmení z místních jmen,
3. příjmení z apelativ,
4. příjmení ze slov cizího původu.

Ty se poté mohou dělit na další podskupiny, konkrétněji určující původ:

- v první skupině se objevují příjmení odvozená od osobních a křestních jmen, a to: předkřesťanských a křesťanských jmen domácího původu; počestěných jmen biblických, latinských, německých a západoevropských; starých předkřesťanských jmen slovanských; starých germánských jmen – počestěných i původních. Ta se mohla stát příjmením buď v neobměněné, nebo obměněné podobě;
- Ve skupině druhé, kterou tvoří příjmení z místních jmen, mohlo příjmení

vzniknout: z ustrnulého předložkového pádu, z nominativu, z genitivu, zdrobněním místního jména, změněním plurálu na singulár (někdy přistoupilo navíc ještě zdrobnění); řadí se sem také příjmení vzniklá z obyvatelského názvu, příjmení odvozená od domovního znamení či podle erbu, a také příjmení z názvů kmenů, zemí a národů;

- 3. skupinu příjmení tvoří příjmení z apelativ, najdeme zde příjmení: zařazující člověka podle jeho místa v lidském kolektivu, podle jeho zaměstnání (řemesla), podle charakteristických rysů fyzických a duševních, podle událostí s ním spjatých; jejich deminutiva a augmentativa; příjmení v této skupině mohou být substantivum, adjektivum, verbum, adverbium, partikule nebo interjekce, a to obecného významu;
- do 4. skupiny zařazujeme příjmení ze slov cizího původu.

Toto dělení podle Moldanové je méně zastaralé než dělení podle Beneše a vyhovuje mi více, proto jsem je v této práci použila.

Příjmení, která jsou odvozena z osobních (křestních) jmen tvoří největší skupinu, obsahující třetinu všech nejrozšířenějších příjmení (Mates 1998: 23). Skupina příjmení, která patří do kategorie jmen podle stavu a zaměstnání představuje asi 10% našich nejrozšířenějších příjmení (Mates 1998: 15–16). Kategorie příjmení podle polohy bydliště obsahuje asi 6% všech nejfrekventovanějších příjmení (Mates 1998: 22). Kategorie jmen odvozených podle dějů tvoří asi 3% mezi nejrozšířenějšími příjmeními (Mates 1998: 34).

2.2 Přezdívky

Kromě jmen dědičných (příjmení) existují i nedědičná pojmenování osob, což jsou křestní jména, přízviska, přezdívky, tovaryšská jména, jména „po stavení“ atp. Z historických pramenů víme, že našim předkům bylo křestní jméno dlouho nejdůležitějším, mnohdy jediným pojmenováním. Křestní jména se pak pro lepší orientaci často doplňovala právě přízviskem, přezdívkou či tovaryšským jménem. Rozdíl mezi přezdívkou a přízviskem je v tom, že přezdívka je hanlivého rázu – nelichotivé narážky na nějakou vlastnost, vzhled, příhodu atd. čistě ze zlomyslného důvodu nebo pro rozpoznání konkrétní osoby v určitém okruhu (často se tak dané osobě

říká tzv. za jejími zády), ale přízvisko je obměna jména křestního, označení řemesla, vyzdvižení určité vlastnosti atp. pouze pro styk s veřejností, pro odlišení jednotlivých osob na veřejnosti. Jméno tovaryšské bylo vlastně příjmení mistra, u kterého se jedinec vyučil řemeslu, a připojovalo se za dosavadní příjmení vyučeného – sloužilo k tomu, aby bylo vidět, kdo je jeho otcem i mistrem. „Mnohdy se příjmení drželo, snad vlivem urbářů (...) spíše na dvorci a na domě než na rodě (...); donedávna se na vesnicích rozlišovalo, jak komu říkají podle usedlosti a jak se píše.“ (Moldanová 1983: 12).

Ke jménu „po chalupě“ jedinec přišel tak, že přebýval na usedlosti, která dříve patřila někomu jinému, a právě příjmením předchozích majitelích se mu začalo říkat; někdy se však uvádělo jeho příjmení původní i to nabyté koupením usedlosti. (Beneš 1962: 6-10).

Přezdívky tvoří nejotevřenější systém mezi antroponymy. Přezdívkou se může stát libovolné slovo, dokonce i vymyšlené, a vědeckým zkoumáním je doloženo, že pocházejí ze všech vrstev slovní zásoby (Bauko 2010: 38). Postoj k přezdívkám ovlivňuje mnoho faktorů: tvůrci (resp. uživatelé) jména, místo a okolnosti vzniku přezdívky, pejorativní či meliorativní ráz přezdívky, komunikační situace (formální či neformální), vztah mezi nositelem a uživatelem přezdívky, čas uplynulý od vzniku přezdívky atd. (Bauko 2010: 41).

3. Historie obce Vír

Obec Vír se nachází na Českomoravské vrchovině, konkrétněji v Hornosvratecké vrchovině v údolí řeky Svratky. Rozkládá se na ploše 531 ha v nadmořské výšce 370 m.n.m až 550 m.n.m . Aktuální počet obyvatel je 728.

Datace osídlování údolí řeky Svratky a zdejší krajiny spadá do poloviny 13. století, kdy král Přemysl Otakar II. potřeboval území, na němž se obec nachází, pro vystavění obchodní stezky z Čech na Moravu a do Rakous. Proto vedl spor s tamějšími šlechtici Jimramem a Heřmanem, vyhrál jej, a vznikla tak královská enkláva s městem Polička a hradem Svojanov (v dnešní době se nachází asi 30 km od Víru), dále jsou to 8 km vzdálené město Bystřice nad Pernštejnem a blízké hrady Pernštejn, Aueršperk, Zubštejn a Pyšolec. Právě s posledním jmenovaným hradem souvisí vznik obce Vír. Je zřejmé, že toto sídlo nemohlo existovat bez hospodářského zázemí, proto byla

vystavěna osada Vír. O Pyšolci je poprvé zmínka roku 1350, předpokládá se však, že zdejší osídlení bylo už kolem roku 1300. Samotná obec Vír je však zmiňována až v roce 1364, a to v listině Vojtěcha z Pernštejna. Rod Pernštejnů měl obec ve svém držení také v následujících několika stoletích i přes mnohé boje s jinými rody. Pernštejnské panství bylo rozsáhlé a několikrát se vnitřně dělilo. Hranice mezi panstvími tvořila řeka Svratka – pravý břeh s vtokem řeky Bystřičky patřil k perňštejnskému panství a obec Vír s osadou Hamr u Víru, která je zmíněna v urbáři Viléma z Pernštejna z konce 15. století, patřily k panství hradu Louka (či k panství olešnickému). Za vlády Vratislava z Pernštejna však byla část majetku Pernštejnů – konkrétně loucké panství – prodána Hanuši Fridrichu, hraběti z Hardeku a na Letovicích. Tím se oba břehy Svratky staly součástí rozdílných správních celků. V urbáři Pernštejnského panství z roku 1582 už není obec Vír, ale nová osada nesoucí jméno Hrdá Ves na Bystřičkách, která možná existovala už před rokem 1582 a tvořila jeden celek s Vírem, ale byla oddělena řekou s mostkem. Hrdá Ves na Bystřičkách nebyla klasická vesnice se selskými grunty, nýbrž s menšími hospodářstvími zvanými podsedky. Od roku 1596 se název osady zkracoval na Hrdá Ves. Oddělené osídlení řeky Svratky trvalo až do druhé poloviny 19. století. V dnešní době je Hrdá Ves součástí obce Vír a pojmenování Hrdá Ves se již užívá jen jako označení pro dílčí část Víru.²

II. PRAKTICKÁ ČÁST

K zjišťování etymologie příjmení jsem nepoužila pouze výklad podle jedné publikace, ale využila jsem více příruček, neboť se mnohdy ve výkladu původu příjmení rozcházejí:

1) Je-li v textu uveden výklad podle Beneše, mám na mysli publikace:

BENEŠ, J. (1962). *O českých příjmeních*, Praha : Nakladatelství Československé akademie věd.

BENEŠ, J. (1998). *Německá příjmení u Čechů, 1. svazek*, Ústí nad Labem : Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem.

² *W*www.virvudolisvratky.cz [online]. 2010 [cit. 2010-07-21]. Vířské internetové stránky. Dostupné z WWW: <<http://www.virvudolisvratky.cz/historie>>.

BENEŠ, J. (1998). *Německá příjmení u Čechů. 2. svazek*, Ústí nad Labem : Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem.

2) Je-li v textu uveden výklad podle Moldanové, mám na mysli publikaci:

MOLDANOVÁ, D. (1983). *Naše příjmení*, Praha : Mladá Fronta.

3) Je-li v textu uveden výklad podle Matese, mám na mysli jeho publikace:

I: MATES, V. (1998). *Jména tajemství zbavená, I. díl*, Praha : Knižní klub.

II: MATES, V. (2003). *Jména tajemství zbavená : malá encyklopedie příjmení, II. díl*, Praha : Epoque.

III: MATES, V. (2004). *Jména tajemství zbavená, aneb Příjmení pod mikroskopem*, Praha : Epoque.

4) Je-li v textu uveden výklad podle Kopečného, mám na mysli jeho publikaci:

KOPEČNÝ, F. (1974). *Průvodce našimi jmény*, Praha : Academia.

5) Je-li v textu uveden výklad podle Bauka, Pleskalové, mám na mysli jejich příspěvky ve sborníku:

(2010) *Mnohotvárnost a specifčnost onomastiky : IV. česká onomastická konference 15.–17. září 2009, Ostrava, sborník příspěvků* Ostrava - Praha : Filozofická fakulta Ostravské univerzity v Ostravě a Ústav pro jazyk český AV ČR.

1. Příjmení

1.1 Příjmení vzniklá z rodných a křestních, tj. osobních jmen

Ambrož – příjmení vzniklé z neobměněného jména křestního, z novozákonního a světeckého jména Ambrož (Beneš 1962: 51). Původ jména Ambrož: řec. *Ambrosios* = adjektivum „smrtelníkům příslušející, nesmrtelný, nebeský“ (srov. *ambrosie* = nápoj nesmrtelných bohů, *a-* je záporová předpona, *-mr-* je kořen slova – v řečtině obměněn na *-mbr-*) (Kopečný 1974: 35).

Antl – výklad podle Matese se zčásti shoduje s Benešem (Beneš 1962: 55, 101), že příjmení Antl mohlo vzniknout z křestního jména Antonín, a to buď tak, že je to vlastně německá zkrácená varianta se zdobňující příponou z první části domácké podoby křestního jména Antonín (z lat. *Antonius*) a přidáním přípony *-l*, takže Antl = Antoníček), nebo by se mohlo jednat o odvození z maďarské podoby jména Antonín,

což je Antal, kořen „*ant*“ z latinské předložky „*ante*“ znamená *čelo, předeek*, mohlo by se také jednat o odvozeninu z obyvatelského jména Anatol – řecky *anatol* = východní (Anatolie – část Turecka) – nebo v přeneseném smyslu cizinec, člověk, který se objevil jinde než v Anatolii, další možnost vzniku můžeme hledat v němčině, konkrétně v německém nářečním výrazu *Ontl* = kachnička – pak v přeneseném smyslu člověk s kolébatou chůzí apod. 790 Antlů v ČR (Mates 2004: 55–56). V obci Vír se vyskytuje pouze v přechýlené podobě *Antlová*.

Beneš – Mates je stejně jako Beneš (Beneš 1962: 64) řadí do kategorie odvozených od jmen osobních (křestních) od jména Benedikt. Příjmení vzniklo krácením a přidáním české přípony – zde je pak ale rozdíl: podle Beneše se od jména Benedikt oddělila část *Bene-* a přidala přípona *-š*, podle Matese i Moldanové se oddělila pouze část *Ben-* a pak se připojilo *-eš*). Mates pak doplňuje, že původní latinské jméno *Benedictus* znamená v překladu požehnaný, blahorečený či stč. dobrořečený (podle Kopečného 1974: 42, znamená lat. *benedictus* = požehnaný, stč. spíše blahoslavený), lat. *bene* = dobrý, *dictum* = řečený. Je to osmnácté nejrozšířenější příjmení, nejrozšířenější od „B“ v počtu 21 324 v ČR (Mates 1998: 16–17). U Moldanové (1983: 42–43) se můžeme dočíst také další možnou příčinu vzniku tohoto příjmení, a to že v hanáckém nářečí apellativum *beneš* = malá buхта, druh koláče, u Židů překlad osobního jména Baruch.

Bureš – Mates je stejně jako Beneš řadí do kategorie příjmení odvozených od osobního (křestního) jména, zde konkrétně od stč. jména Burian (konkrétně oddělením první části *Bur-* a připojením přípony *-eš*, (Beneš 1962: 65), které bychom mohli interpretovat jako „bouřící Jan“, neboť kořen *bur-* je základem pojmů *bouře* a *bouřiti*, a právě Jan byl světec, ke kterému se lidé za bouří modlili. 61. nejrozšířenější příjmení, páté nejčastější od „B“: 12 161 nositelů v ČR (Mates 1998: 23–24). Moldanová (1983: 48–49) přidává další významy: např. ze staročeského apellativa *burda* = hřmotný, silný, tělnatý člověk, nářečně na Rychnovsku = malý zavalitý člověk, na Chodsku svršek v kartách, břemeno, nejčastěji však z osobního jména *Burian*. V obci Vír se vyskytuje pouze v přechýlené podobě *Burešová*.

Dobiáš – Mates stejně jako Beneš (1962: 53) řadí jméno do kategorie příjmení odvozených ze jmen osobních, počestěná podoba latinského Thobias (tj. Tobiáš), původně hebrejské jméno ze Starého zákona. Je to 494. nejrozšířenější příjmení, 22. nejčastější od písmena „D“: 2 675 nositelů v ČR (Mates 1998: 62–63). Podle

Kopečného (1974: 127–128) je původ jména Tobiáš z hebrejského *Towijjáh* = mým statkem, popř. dobrem je Bůh, podle Moldanové (1983: 57) má hebrejské *Towijjáh* trochu odlišný význam, a to „bůh je dobrotivý“. V našem příjmení je počáteční hláska ve znělé podobě.

Gregor – Mates stejně jako Beneš řadí příjmení do kategorie z osobního (křestního) jména, konkrétně toto od základní lat. podoby *Gregorius* (převzaté z řec. *Grégórios*) – z řec. *grégoros* = bdělý, pak toto příjmení tedy označuje „toho, kdo bdí“. Je to 199. nejrozšířenější příjmení, nejčastější od písmena „G“: 5 846 Gregorů v ČR (Mates 1998: 40–41).

Havel – Mates stejně jako Beneš je řadí do kategorie příjmení odvozených z křestního jména, pův. z lat. *Gallus* = Gal (=Kelt) či obyvatel Galie nebo i lat. *gallus* = kohout, v keltštině *Kilian* = malý bojovník. Je to 100. nejrozšířenější příjmení, 8. nejčastější od písmena „H“: 9 096 nositelů v ČR (Mates 1998: 42–44).

Havlíček – Mates i Beneš označují příjmení jako deminutivum deminutiva ze jména křestního (utvořená složenou příponou **-íček** – Beneš 1962: 113), a to od jména Havel > Havlík > Havlíček. Je to 67. nejrozšířenější příjmení, 6. nejčastější od písmena „H“, v ČR je 11 548 Havlíčků (Mates 1998: 44).

Havlík – příjmení z křestního jména Havel, deminutivum utvořené příponou **-ík**, přistupující k celým jménům se základem na skupinu souhlásek – Beneš 1962: 118) Toto příjmení je 103. nejrozšířenější, 9. nejčastější od písmena „H“, v ČR je 8 740 Havlíků (Mates 1998, I: 44).

Jand'ourek – zdobnělina křestního jména Jan (nejprve s příponou hanlivého rázu **-our**) přidáním přípony **-ek** (Beneš 1962: 117). Kopečný (1974: 78) pak vysvětluje původ jména Jan takto: pochází z lat. *Joannes* a řec. *Ióánnés* – ty mají základy v hebrejském *Jochánán* = Bůh je milostivý; první složka je zkrácené jméno *Jahve* = Bůh, jméno *Chánán* pak souvisí se slovesem *chánan* = sklonil se, smiloval se.

Janoušek – příjmení ze jmen osobních (křestních), základním jménem je *Jan*. Rozdíl je v tom, že Beneš (1962: 51) popisuje další postup utvoření jako zdobnělou podobu jména Jan se složenou příponou **-oušek** (postup tvoření je zřejmý podle popisu tamtéž na s. 48–49) a Mates vychází z odvozené podoby *Janouch* či *Janouš* (stč. přípony byly **-úch**, **-úš**), a z ní další derivací pomocí přípony **-ek** vznikl tvar *Janoušek*. Jméno Jan má základní podobu řeckou – *Ióánnés* a latinskou – *Johannes*, obě pak vycházejí z

hebrejského jména *Jóchánán* = Bůh je milostivý, Bůh se sklonil. (více viz výše u hesla Jand'ourek). Je to 107. nejrozšířenější příjmení, 6. nejčastější od písmena „J“: 8 627 Janoušků v ČR (Mates 1998: 59–60).

Jilek – Mates stejně jako Beneš řadí příjmení do kategorie ze jmen osobních (podle Beneše (1962: 109) jde o zdobnělinu, obměnu původního osobního jména Jiljí, utvořenou příponou *-ek*. Staré křestní jméno *Jiljí* je odvozeno z řeckého *Aegidius* – přesněji z jeho lat. podoby *Aegilius* = ochrana, záštita. Příjmení je 166. nejrozšířenější, 9. nejčastější od „J“: 6 709 nositelů v ČR (Mates 1998: 63–64). Trochu odlišný je výklad Moldanové (1983: 94): jméno Jiljí je z řeckého osobního jména *Aegidios*, německy *Ägidius* = štítonoš; třetí, odlišnou variantou je výklad Kopečného (1974: 80), který původ jména Jiljí vysvětluje z lat. varianty *Aegilius* – po odpadnutí nepřizvučného *Ae-* vzniklo *Gilius* a při čtení latinského *gi* jako *ji* vzniká po odsunutí formantu *-us* tato česká podoba; základem jména je pak řecké *aigís* (genitiv *aigídos*) = štít.

Jiroušek – zdobnělina křestního jména Jiří z domácké podoby Jíra příponou *-úš>-ouš*, a přidáním přípony *-ek* (Beneš 1962: 111). Moldanová (1983: 95) upřesňuje, že staročeské Juří je z řec. *géorgos* = rolník a Kopečný (1974: 81) vykládá původ jména Jiří takto: základem je řecké *Georgios*, adjektivum k *géorgós* = zemědělec, první složkou je řecké *gé* = země, druhá souvisí s řeckým *ergon* = dílo, práce.

Kašpar – příjmení vzniklé z osobního jména – novozákonního, je to jeden ze tří králů v Novém zákoně (Beneš 1962: 51). Mates je stejně jako Beneš řadí do kategorie ze jmen osobních (křestních), *Kašpar* = ten, kdo nese dary, ten, kdo stráží poklad (výklad Moldanové: 100, je obdobný, tj. strážce pokladů). Je to 72. nejrozšířenější příjmení, 11. nejčastější od písmena „K“: 10 884 nositelů v ČR (Mates 1998: 67). Kopečný (1974: 85) pak vysvětluje celý původ jména Kašpar: východní původ, první složka *kaš-/kas-* obsahuje jméno pro „poklad“ = perské *gandž*, aramejské (tj. starosyrské) *ginzá* a *gazzá*, ital. *Gazza* = dnes metonymické označení pro straku (tj. ptáka, který sbírá „poklady“), ital. *Gazetta* = noviny, pův. však označovalo nejmenší benátskou minci, kterou se za tamější noviny platilo, druhou složkou je slovesný základ významu „nesu“ (obsahuje ho i lat. a řec. *fero* a staroindické *bharámi*), jako celek toto jméno tedy znamená „nosič pokladu“, „ten, kdo nese poklad(y)“.

Kryštof – příjmení vzniklé z neobměněného jména křestního, z novozákonního a světeckého jména; podoba Kryštof (či Křištof) je původní (Beneš 1962: 51). Kopečný

(1974: 88) vysvětluje původ jména Kryštof z řec. *Christóforos* = doslova Kristonoš (podle legendy přenesl světec Kryštof Krista v podobě malého dítěte přes rozvodněnou vodu, popř. moře – jméno je symbolické).

Kubášek – příjmení vzniklé ze jmen osobních a křestních, derivací z křestního jména Jakub, a to z domácké podoby Kuba příponou **-as**, poté zdrobňující příponou **-ek** (Beneš 1962: 49). Kopečný (1974: 77) pak vysvětluje původ jména Jakub následovně: starozákonní jméno, z lat. *Iacobus* a řec. *Iakóbos* (Iakób) – ta odrážejí hebrejské *Jahaqóhb*. Moldanová (1983: 118–119) doplňuje, že Jakub je z hebrejského *Jahaqóhb* = druhorozený; podle Matese (1998: 84) je tento význam ale nepřesný. Jméno souvisí s *háqéhb* = pata (při porodu vyšel Jakub z matčina břicha jako druhý, drže svého bratra Ezaua za patu). V obci Vír se vyskytuje pouze přechýlené *Kubášková*.

Kubík – příjmení vzniklé derivací z domácké podoby Kuba křestního jména Jakub, a to příponou **-ík** (Beneš 1962: 49). Mates stejně jako Beneš je řadí do kategorie příjmení z osobních jmen, ale také podle vlastností tělesných a duševních; dříve slovo *kubík* = 1. ten, kdo něco dobře uměl, ovládal, 2. hodný chlap, chlapák, chlapík, pašák, 3. chytrák, 4. výr – v mysliveckém slangu, 5. pták bahní ze štíhláků chřástalovitých. Jde o 140. nejrozšířenější příjmení, 18. nejčastější od písmena „K“: 7 400 nositelů v ČR (Mates 1998: 83–84). Více viz výše u příjmení Kubášek.

Libich – příjmení vzniklé z první části domácké podoby křestního jména (pravděpodobně germánského jména *Libhart*) a přidáním přípony **-ich** (Beneš 1962: 71). Moldanová (1983: 128) uvádí, že nemuselo vzniknout jen z první části osobního jména *Libo-* host apod., ale také z části druhé, např. jméno *Dobro-lub*, a též z osobního jména *Libor*, dále také možno z přídavného jména *libý* = příjemný. Kopečný (1974: 94) vysvětluje původ jména *Lubor* → *Libor*: staročeský původ, ze základu *ljub-* = libý, přehláskou pak mohla vzniknout podoba *Libor*, které je jednou z možných variant vzniku tohoto příjmení.

Marek – Beneš stejně jako Moldanová uvádí, že příjmení vzniklo z neobměněného jména křestního a Moldanová doplňuje, že je to jméno jednoho ze čtyř evangelistů, z lat. osobního jména *Marcus* = bojovník, zasvěcený bohu *Martovi*, někdy také odvozeno z osobního jména *Martin* (stejný význam) (Moldanová 1983: 137). Mates stejně jako Moldanová – odvozeno ze jmen osobních (křestních), a to od dvou možných jmen: 1. od římského *Marcus*, 2. od jména boha války *Marta* (nominativ *Mars*). Je to 11.

nejrozšířenější příjmení, nejčastější od písmena „M“: 24 342 nositelů v ČR (Mates 1998: 91–92). Kopečný (1974: 97) blíže vysvětluje původ jména Marek tak, že podle nálezů byl Marek autor nejstaršího evangelia, lat. *Marcus* je zkrácenina předpokládaného *Mart(i)cus* = adjektivum k *Mars*, genitiv *Martis* (bůh války), dále se to spojuje s řec. *marnamai* = bojuji.

Matěja – podle Benešova výkladu (1962: 58) je to příjmení složené z celého křestního jména a koncovky *-a*. Moldanová pak dodává, že pochází z hebrejského osobního jména *Mattithjáh* = boží dar (Moldanová 1983: 139). Kopečný (1974: 100) doplňuje původ jména Matěj: z hebrejského *Mattijáh* – zkrácené *Mattithjáh(u)* = dar boží, v řečtině – přepis hebr. jména jako *Matthías* (resp. *Mattathías*) nebo *Matthaios*, lat. *Mathaeus*, z něj pak *Matěj*. V obci Vír se vyskytuje pouze v přechýlené podobě *Matějová*.

Matuška – zdobnělina křestního jména Matouš, původně *Matúš*, příponou *-ka* (Beneš: 1962: 123). Mates je podobně jako Beneš řadí do kategorie příjmení odvozených ze jmen osobních (křestních), a to buď od jména Matěj, nebo Matouš, nebo Matyáš (jako nejpravděpodobnější však uvádí také jméno Matouš). Dále uvádí, že Matuška = také „Božidar“. Toto 367. nejrozšířenější příjmení a 29. nejčastější od písmena „M“ má 3 590 nositelů (Mates 2003: 203–204). Kopečný (1974: 100), stejně jako Moldanová (1983: 140), vysvětlují původ jména Matouš tak, že má stejný původ jako jméno Matěj – tj. hebrejské *Mattijáh* (resp. *Mattithjáh*) = dar boží; diferenciace těchto dvou jmen v řečtině – přepis hebr. jména jako *Matthías* (resp. *Mattathías*) nebo *Matthaios*, lat. *Mathaeus*, z něj pak při ponechání *-us* vzniklo *Matouš*, Moldanová jen navíc uvádí, že zde nastala nářeční změna *ú > ou*.

Maxian – podle Benešových příkladů (1962: 91) jde o příjmení, vzniklé z první části domácké podoby křestního, novozákonního a světeckého jména Maxim či Maximilian a přidáním cizí přípony *-ian* či *-an*. Moldanová (1983: 135) dodává, že jméno pochází z řeckého osobního jména Makarius = blažený, šťastný a Kopečný (1974: 100) vysvětluje původ jména Max(i)milian tak, že jméno bylo uměle vytvořeno pro syna německého císaře Bedřicha III., jenž chtěl, aby jeho synovi byli vzorem Fabius *Maximus* a Scipio *Aemilianus*.

Mička – výklad Moldanové (1983: 143) říká, že toto příjmení vzniklo buď z apelativa *míč*, nebo také z domácí podoby osobního jména Mikuláš či Michal (toto jméno má pravděpodobně na mysli Beneš (1962: 125), když popisuje vznik tohoto příjmení jako

zdrobnělinu jména s příponou obsahující **-č**, přidáním přípony **-ka**).

Nykodým – příjmení vzniklé z neobměněného jména křestního, a to z novozákonního a světeckého jména Nikodém, je zde hlásková změna úžení **é** v **í** (Beneš 1962: 51). Kopečný (1974: 106–107) vysvětluje původ jména Nikodém takto: řec. *Nikódemos* je utvořeno stejně jako *Nikólaos* (*Mikuláš*), jen místo *laos* je *démós* = lid, celé pak znamená „vítězný v lidu“. Moldanová (1983: 155) uvádí ještě doplňující údaj, že podle evangelisty Jana pohřbíval Nikodém Krista. V obci Vír se vyskytuje pouze v přechýlené podobě *Nykodýmová*.

Ondra – příjmení vzniklé z domácí podoby osobního jména Ondřej. Beneš (1962: 52) doplňuje, že konkrétně derivací koncovkou **-a**; řecké Andreas = mužný, statný, odvážný (Moldanová 1983: 159). Kopečný (1974: 108–109) vysvětluje původ jména Ondřej přesněji: jméno řecké – *Andréas*, souvisí s *andréios* = mužný.

Ondráček – zdrobnělina od hypokoristika Ondra se složenou příponou **-áček** (Beneš 1962: 52, 114). Postup → *Ondra* → *Ondrák* → *Ondráček*. Mates uvádí původ stejný jako Beneš, doplňuje, že je to 240. nejrozšířenější příjmení, nejčastější od písmena „O“, mající 5 174 nositelů v ČR (Mates 1998: 105). Původ jména Ondřej viz výše u příjmení Ondra.

Purč – vznik možný odvozením z osobního jména Burg-hart, nebo též z Bureš se zánikem **-e** vlivem nepřímých pádů, též z německého apelativa *Bursche* = mladík – Moldanová (1983: 186) uvádí tento výklad u příjmení Purš. Podle mého názoru je příjmení Purč jednou z jeho variant. Podobně také Beneš: od Burghard (1962: 54, 56) příponou **-č** (1962: 75). V obci Vír se vyskytuje pouze v přechýlené podobě *Purčová*.

Roman – Beneš (1962: 52) řadí toto příjmení do vzniklých z neobměněného jména osobního a křestního, z novozákonního a světeckého jména Roman (tato podoba je původní). Moldanová (1983: 195) uvádí, že vzniklo z osobního jména Romanus = Říman, Kopečný (1974: 117) vysvětluje původ jména Roman blíže: je to odraz latinského adjektiva *Romanus*, *Romana* = římský, římská.

Řehoř – výklad Beneše (1962: 52), že je to příjmení vzniklé počestněním novozákonního a světeckého jména Gregorius je stejný s výkladem Moldanové (1983: 201). Kopečný (1974: 119) objasňuje původ jména Řehoř tak, že základem je řec. *Grégórios* (lat. *Gregorius*) a to je odvozené od *grégoros* = bdělý.

Řehořek – zdrobnělina křestního jména Řehoř vytvořená příponou **-ek** přistupující k

celému, neobměněnému jménu (Beneš 1962: 109), výklad Moldanové (1983: 201) je stejný. Původ jména Řehoř viz výše u příjmení Řehoř.

Řehůrek – zdobnělina křestního jména Řehoř vytvořená příponou **-ek** přistupující ke jménu se zdloženým základem a se změnou *ó > uo > ů* (Beneš 1962: 109). Výklad Moldanové (1983: 201) je stejný. Původ jména Řehoř viz výše u příjmení Řehoř.

Říha – další domácká podoba jména Řehoř, vzniklá krácením a připojením *-a*, základ se dlouží a nastalo úžení *é > í*: *Řéha > Říha* (Beneš 1962: 59). Mates ho vykládá stejně jako Beneš, dodává však, že je to 58. nejrozšířenější příjmení, nejčastější od písmena „Ř“, nosí jej 12 632 občanů v ČR (Mates 1998: 118). Původ jména Řehoř viz výše u příjmení Řehoř.

Stanislav – příjmení ze starého složeného jména osobního, slovanského původu (Beneš 1962: 50). Kopečný (1974: 122–123) vysvětluje původ jména Stanislav: téměř všeslovanské jméno, význam je pravděpodobně „ustav nebo upevni slávu“, někdy je v první složce viděno stsl. *stanъ* ve významu pevnost, tvrdost, pův. stsl. *stanъ* je totiž „stanoviště, tábor“ – podobně jako v příbuzném stind. *sthánam*, novopersk. *sitán* – a hlavně zakončení na *-i* ukazuje na základ slovesný, při substantivu *stanъ* bychom totiž čekali *Stano-*.

Šibor – příjmení ze starého jména osobního, domácího původu, konkrétně ze jména Šebor místo Všebor (Beneš 1962: 50). Kopečný (1974: 137) vysvětluje původ jména Všebor takto: jméno staročeské, znamenající „se vším (se všemi) bojující“.

Šimeček – zdobnělina od domácké podoby křestního jména Šimon, které je starozákonního původu; postup: *Šíma* → *Šimek* → *Šimeček*, se složenou příponou **-eček** (Beneš 1962: 114). Moldanová (1983: 229) také uvádí, že je to zdobnělina od osobního jména Šimon, dále lat. a něm. Simon, pořečtěná podoba hebrejského osobního jména Šimhón = naslouchající, nebo zdobnělina od nářečního apelativa *šimek* = vrabec, u Místku = darebák. Kopečný (1974: 126) rozšiřuje výklad původu jména Šimon tak, že hebr. *Šimhón* (babylonské *Šamahínu*) souvisí se slovesem *šamá(h)* = uslyšel, lidový výklad byl „uslyšel (nebo slyší) mou bídu“ (*honí* = má bída), ale pravděpodobně znamená jen „slyšící“. V obci Vír se vyskytuje pouze v přechýlené podobě *Šimečková*.

Šudoma – pravděpodobně z osobního jména *Sudomír*, odtržením koncového *-ír* (Moldanová 1983: 242).

Tomášek – výklad Matese je stejný jako u Beneše a Moldanové: odvozeno „ze jmen

osobních (křestních)“ – konkrétně je to deminutivum od jména Tomáš (vytvořené příponou *-ek* od celé, neobměněné podoby jména Tomáš – Beneš 1962: 109) – původ tohoto jména je sporný (např. pův. *Thomas* – hebrejský původ, pojem *tómá* – syrský původ, pojem *téoma* – aramejský, ...); na významu „dvojče“ se však všechny výklady shodnou; např. podle Moldanové (1983: 251) je to odvozeno z aramejského *théomá* = dvojče, bliželec). Je to 115. nejrozšířenější příjmení, 5. nejčastější od písmena „T“, má 8 203 nositelů v ČR (Mates 1998: 142–144). Kopečný (1974: 128) objasňuje původ jména Tomáš blíže takto: základem je syrské *Tómá*, dříve *teómá* = dvojče – proto mu tak také jeho řečtí spoluobčané říkali: *didymos*.

Vašek – Mates vykládá stejně jako Beneš (1962: 112): odvozeno „ze jmen osobních (křestních)“ – vzniklo ze složeného jména Václav. Staročeská domácká podoba z první části složeniny byla *Vach*, deminutivum utvořené pomocí přípony *-ek* je Vašek, ale mohou být i jiné varianty, např. *Váša* aj. Základní podoba Václav je slovanská, česká, patří ke jménům tzv. predestinačním, přací, stč. obsah = ať je více slavným, ať přinese svému rodu, národu ještě více slávy (stč. **váce* = více). Je to 227. nejrozšířenější příjmení, 18. nejčastější od písmena „V“, 5 334 nositelů v ČR (Mates 1998: 147–149). Kopečný (1974: 128–129) vysvětluje původ jména Václav tak, že první složkou je praslovanské *vętje* > *v'ác'e* > *viece* > *více*, význam jména je tedy „více slavný“.

Vavříček – Beneš uvádí (1962: 114), že je to zdrobnělina se složenou příponou *-íček* od osobního jména Vavřinec. Postup mohl být od domácí podoby *Vávra*, příp. i *Vávře* → *Vávřík* → *Vavříček*. Moldanová dodává (1983: 261–262), že to může být i zdrobnělé *Vavera* z německého nářečního slova *Wawr* = tkadlec. Kopečný (1974: 131) vysvětluje původ jména Vavřinec: lat. *Laurentius* = adjektivum „laurenský“ (tj. z Lorenta pocházející), místo původně tvrdého *L-* je západoslovanské *W-*. V obci Vír se vyskytuje pouze v přechýlené podobě *Vavříčková*.

Vícha – příjmení z domácké podoby jména Vích s koncovkou *-a* (Beneš 1962: 73). Mates, jinak než Beneš, řadí jméno do kategorie příjmení vzniklých ze substantiv – starý obecný pojem *vích*, *vícha*, *věch*, *věchet* = něco, co rychle vzplálo a zapálilo tak něco většího či obecně hrst slámy, smotek trávy apod. – nebo podle vlastností tělesných a duševních – Vích, Vícha = člověk vzteklý, prudký, výbušný či naopak člověk malý, slabý, sešlý věkem. Existuje 2 158 nositelů jména v ČR (Mates 2003: 331–332). Moldanová (1983: 265) zase řadí toto příjmení do kategorie z osobních jmen

začínajících *Vi-* (Viktor, Vincenc, Vitislav apod.) či z apelativa *věchet* jako Mates.

Viktorin – Moldanová je stejně jako Beneš řadí k příjmením vzniklým z osobních jmen, a to z latinského Viktorinus, tj. přídavné jméno k osobnímu jménu Viktor, lat. = vítěz (Moldanová 1983: 265). Kopečný vysvětluje (1974: 132–133) blíže původ jména Viktor(in): *Victor* = lat. „vítěz“, *victoria* = lat. „vítězství“; jméno Viktorín je adjektivem ke jménu Viktor (v klasické latině neznámé) – znamená tedy „Viktorův, viktorovský apod.“.

Vilím – Beneš (1962: 55) stejně jako Moldanová (1983: 265–266) uvádějí, že je to příjmení vzniklé počeštěním germánského křestního jména Wilhelm. Kopečný (1974: 133) objasňuje původ jména Vilém takto: staroněm. *Willahelm* je složeno z *willo* = vůle a *helm* = helmice, tedy mající význam asi „helmicí (přilbou) je má vůle“.

Vondra – v Benešově výkladu (1962: 50) je označeno jako příjmení vzniklé z domácké lidové podoby křestního jména Ondřej; jméno má protetické *v-*. Původ jména Ondřej viz výše u příjmení Ondra. V obci Vír se vyskytuje pouze v přechýlené podobě *Vondrová*.

Zána – příjmení vzniklé derivací z osobního či křestního jména, s příponou *-na* (Beneš 1962: 92), Moldanová (1983: 279) dodává, že je to snad z osobního jména hebrejského původu Zu-zana = lilie. Možná je i variantou jména Jan – odvozeno z druhé části jména české podoby Honza, pův. německého domáckého Hans, nebo ze starší slangové podoby Žan, Žán původu francouzského.

1.2 Příjmení z místních jmen

Bělehrad – příjmení vzniklé z místního jména Bělehrad (Beneš 1962: 138).

Čech – Mates stejně jako Beneš je řadí do kategorie podle názvu národa – etnické jméno. Dostal je buď příslušník našeho národa v cizině nebo i žijící na našem území, ale mezi většinou převážně Němců, samotný původ obecného jména *čech* je těžko dešifrovatelný, ale nejnovější názory předpokládají souvislost s kořenem *čel-* obsaženým ve slovech jako *čeled'* či *člověk*, pak dojdeme k významům *sví lidé, naši, našinci*, před staletími měl výraz *čech* význam *peníze*, výraz *čechi* zase označoval platidlo – české groše. Je to 41. nejrozšířenější příjmení, 3. nejčastější od písmena „Č“, má 14 517 nositelů v ČR (Mates 1998: 26–27). Podle výkladu Moldanové (1983: 52)

těž může být z první části složeného osobního jména *Čechoslav*.

Černický – příjmení odvozené od příslušnosti k místu – konkrétně Černice; odpovídá popisům u Beneše (1962: 155–156). U Matese je toto příjmení uvedeno jako blízké příbuzné jméno od příjmení Černík (Mates 2003: 53).

Češka – zatímco Beneš (1962: 182) vykládá původ tohoto příjmení jako odvozeninu z názvu našeho národa, Moldanová (1983: 53) přidává další významy: staročeské apelativum čieška je zdobnělina apelativa *čiešě*, *čiecha* = miska, číše, přeneseně je to vyhloubená část kloubu, později součást kolenního kloubu; možné také jako zdobnělina příjmení Čech.

Dobrovský – podle výkladu Beneše (1962: 40 a 149) by se mohlo jednat o příjmení odvozené od místního jména Dobrov přidáním přípony *-ský*, či o příjmení vzniklé z adjektiva s příponou *-ovský* (1962: 40); na téže straně je vysvětlení možnosti, že příjmení s příponou *-ovský* mohou být odvozena také od jmen domů a statků. Podle Moldanové se však jedná o přídavné jméno z místního jména Dobrovice u Mladé Boleslavi, nebo je možné i přivlastnění rodině jménem Dobrý (1962: 57). V obci Vír se vyskytuje pouze v přechýlené podobě Dobrovská.

Frýza – podle popisu a podobných příkladů (*Kotyza, Mirza, Průza,...*) u Beneše (1962: 80) by se mohlo jednat o příjmení z germánského křestního jména Frydrych s připojenou konsonantickou příponou *-za*, nebo by se podle podobných příkladů (1962: 184): *Frýzková, Frízek, Frisek* mohlo jednat o příjmení vzniklé z názvu vzdálenějšího kmene či národa. Podle Moldanové (1983: 71) je ale vznik příjmení možno najít ve spojitosti s významy: *Frýs/Frýz-a* = příslušník germánského kmene Frísů, frýzské sukno nebo z místního jména Březná u Zábřeha – něm. Priese.

Hájek – příjmení z obecného zeměpisného jména v nominativu (Beneš 1962: 164). Mates je podobně jako Beneš řadí do kategorie podle bydliště (resp. místní, pomístní a obyvatelské názvy), ale jako druhou možnost uvádí, že se tak mohlo říkat tomu, kdo něco hlídal, střežil, hájil (nář. *hajek* = ten, kdo pásal koně), je to deminutivum od základního *háj*. Je to 14. nejrozšířenější příjmení, 2. nejčastější od písmena „H“, má 23 119 nositelů v ČR (Mates 1998: 41–42). Moldanová (1983: 76) pak ještě ve své publikaci doplňuje, že u Židů je to příjmení vzniklé z osobního jména Chajem.

Hamerský – příjmení vzniklé derivací z nezkráceného místního jména Hamr (Beneš 1962: 149).

Hamřík – zdobnělina místního jména Hamr, přípona **-ík**; Beneš (1962: 149) uvádí místní jméno Hamr, dále uvádí, že z mnohých místních jmen vznikala jména obyvatelská (1962: 167), tamtéž na s. 171 je uvedena přípona **-ík**; tamtéž na s. 165 název budovy hamr.

Hanáč – Mates stejně jako Beneš řadí do kategorie ze jmen národů a kmenů; označoval se tak člověk se svérázným hanáckým nářečím nebo dnes ve významu obyvatel moravského regionu Haná či člověk z Hané pocházející, název krajiny Haná je odvozen od názvu řeky – ten může mít původ buď v keltském slově *ganna* = kamenitá půda nebo ve starém germánském *gana* = bohatá. Je to 130. nejrozšířenější příjmení, 12. nejčastější od písmena „H“, má 7 709 nositelů v ČR (Mates 1998: 42).

Hoskovec – podle Moldanové (1983: 85) jde o příjmení z obyvatelského jména – konkrétně z místního jména Hostkovice u Olomouce, u Slavonic nebo u Kutné Hory.

Humpolíček – zdobnělina od místního jména Humpolec; Beneš (1962: 139) uvádí nominativní tvar Humpolec jako příjmení a na s. 140 pak říká, že když se místní jméno stalo příjmením, má často zdobnělou podobu.

Kostelecký – příjmení vzniklé ze staré zdobněliny nezkráceného místního jména Kostelec (Beneš 1962: 150).

Pazderka – odpovídá tvoření příjmení z obyvatelských názvů – od názvu *Pazderna* či od budovy *pazderna*, zaměněním přípony **-ník** za **-ka** (Beneš 1962: 171), což částečně potvrzuje výklad Matese: blízké příbuzné příjmení *Pazdera*. V ČR je 831 nositelů příjmení Pazderka. Název *pazderna/pazdernice/pazderka* má stavení sloužící jako sušárna a úpravna namočeného lnu a konopí, nebo je to chatrč pro ubytování chudáků, nebo přeneseně neupravené, rozčuchané vlasy. Řadíme ho tedy nejčastěji do kategorie podle řemesla (zaměstnání) a dále do kategorie podle části těla člověka (Mates 2003: 223–224). Moldanová (1983: 166) uvádí konkrétně původ příjmení Pazderka = obyvatel *pazderna*, přeneseně člověk se špatnou pověstí, nepořádný.

Rybníček – příjmení vzniklé z nominativu obecného zeměpisného jména; název stojaté vody, zdobnělina příponou **-ek** (Beneš 1962: 165).

Slezák – příjmení podle země České koruny – Slezska (Beneš 1962: 182).

Šváb – zastarale *Šváb* = Němec (i hanlivě) nebo kůň se zastříženým ocasem; pravděpodobně stejný význam jako uvádí Moldanová (1983: 243): označení pro koně valacha), *Švábsko* = starý název pro území Švábů – dnes jihoněmecký region; stejně

jako Beneš jméno řadí do kategorie z národních a kmenových jmen – *Švábové* = germánský kmen, dále mohlo vzniknout z místních a pomístních jmen – Švábenice, Švábov, Šváby atd., podle domovního znamení, anebo jako nelichotivé označení vlastností člověka – obtěžoval své okolí (jako švábi – hmyz) či měl hodně tohoto hmyzu v domě; to odpovídá i Benešovu popisu a příkladům příjmení z názvu živočicha, konkrétně z názvu hmyzu (Beneš 1962: 196). Je to 490. nejrozšířenější příjmení, 33. nejčastější od písmena „Š“, má 2 700 nositelů v ČR (Mates 2003: 303–305).

Turičik – od Tureč nebo Turyň (Beneš 1962: 140 a 152) nebo zdobnělina od názvu národa Turků (Beneš 1962: 184).

Unčovský – příjmení vzniklé z místního jména Uničov (Beneš 1962: 150); Moldanová (1983: 257) dodává, že je to jeho nářeční podoba.

Valach – Mates stejně jako Beneš je řadí do kategorie z názvů kmenových a národních jmen – *Valach* = obyvatel Valaška (Moravského Slovácka) nebo rumunského Valaška, dříve obecně Rumun, nebo podle názvu zvířat – *valach* = kůň (vykleštěný hřebec), dále možno také řadit do kategorie podle řemesla – *valach* = pastýř ovcí, či podle vlastností člověka – *valach* = těž lenoch. Příjmení má 1370 nositelů v ČR (Mates 2003: 322–324). Beneš (1962: 71) dodává, že vznik je možný také z hypokoristika Vála připojením *-ch* a Moldanová (1983: 260) uvádí, že *valach* = těž lavice v mlýnské šalandě.

Záviský – možná jedna z podob příjmení Záveský, které vzniklo z místního jména Závsi u Soběslavi, nebo označuje toho, kdo bydlel za vsí (Moldanová 1983: 280). Kopečný (1974: 138) vysvětluje původ ze jména Závíš – je totiž možné, že příjmení vzniklo derivací od tohoto osobního jména.

Zbraněk – původ neobjasněn, ale vznik tohoto příjmení by mohl být od místního jména, tedy člověk pocházející z Branné.

Zbytovský – původ neobjasněn, ale vznik tohoto příjmení by mohl být z místního jména, tedy člověk ze Zbytova nebo z Bytova; s největší pravděpodobností od místního jména Zbytov, připojením koncovky *-ský*.

1.3 Příjmení z apelativ

Bednář – příjmení podle zaměstnání, bednář pracoval se dřevem (Beneš 1962: 208, 218). Mates je stejně jako Beneš řadí do kategorie podle řemesla (zaměstnání), výraz

bednář jako řemeslo má různé definice (ten, kdo dělá dřevěné nádoby, sudy ap.), ale určitě nejde o výrobce beden. 73. nejrozšířenější příjmení, 7. nejčastější od „B“, 10 779 Bednářů v ČR (Mates 1998: 15–16). V obci Vír se vyskytuje pouze v přechýlené podobě Bednářová.

Bednařík – zdobnělina příjmení Bednář, přípona -ík (Beneš 1962). Mates stejně jako Beneš řadí toto příjmení do kategorie podle řemesla (zaměstnání), ale i říká, že je zdobnělinou *Bednáře*, a podle staré definice jsou to malí bednáři, učedníci bednářův – což není zcela pravdivé; také zastarale *bednařík* = zástěra. 473. nejrozšířenější příjmení, 28. nejčastější od „B“, 2 775 Bednaříků v ČR (Mates 2003: 30–31).

Bílek – Mates stejně jako Beneš (1962: 253) řadí příjmení do kategorie příjmení odvozených z adjektiv, konkrétně toto je ve jmenném tvaru – obecné slovo *bíl* (stč. *Biel*), z kterého je odvozeno toto příjmení znamená *bílý*; podle Beneše (1962: 264) podstatné jméno utvořené ze složeného tvaru přídavného jména *bílý*; k němu je připojena přípona běžná pro zdobněliny *-ek*. Bílek tedy mohla být osoba mladší, menší postavy, chudší než Bíl, nebo tovaryš či učedník Bíla, anebo mohlo jít o osobu s bledou, s nápadně bílou pletí, vlasy apod. 86. nejrozšířenější př., 9. nejčastější od „B“, 10 049 Bílků v ČR. (Mates 1998: 18–19). Nabízí se však i možnost, že je to příjmení odvozené z názvu věci, konkrétně části potraviny vejce.

Bodlák – odvozeno od názvu rostliny bodlák (Beneš 1962: 198).

Borový – podle příkladů Beneše je možné, že je odvozeno ze jména borového lesa, z adjektiva borový (Beneš 1962: 201, 257).

Coural – odpovídá Benešově výkladu (1962: 273): příjmení vzniklé ze slovesa ve tvaru přičestí minulého činného (typu dělali) s příponou *-l*.

Čermák – výklad podle Beneše (1962: 193), že příjmení je přejaté od ptactva (čermák = drozdovitý pták), je doplněno u Matese o několik dalších možných původů: řadí ho do kategorie podle vlastností tělesných a duševních, *čermný* = stč. červený – pak mohl toto př. dostat člověk s červenou pletí (albíni, řezníci...) nebo s červenými, ryšavými vlasy, dále: všeobecně *čermák*, *čermáček* = lidový název pro rehka zahradního (tento význam stejný i u Beneše – viz výše) – pak toto př. mohlo dostat člověk, který byl neposedný, nervní, neustále v pohybu nebo který měl pěkný zpěvavý hlas, anebo zapomenutý význam: *čermák* = zástupné slovo pro čerta, ďábla. Je to 26. nejrozšířenější příjmení, 2. nejčastější od „Č“, 18 079 nositelů v ČR. (Mates 1998: 27).

Čípek – podle Beneše (1962: 225) příjmení odvozené z názvu části obličeje, podle Moldanové (1983: 54) možno i nářečně apelativum *číp* = čep.

Dědek – příjmení ze slova značícího příbuzenský vztah podle Beneše (1962: 206), podle apelativa *dědek* = stolice na naklepávání kosal, snop na vrchu mandele nebo v moravském nářečí žaludek, veliké jelito podle Moldanové (1983: 55).

Dědič – podle Beneše (1962: 211) je to příjmení z okruhu názvů příslušníků selského poddaného lidu a svobodníků, u Moldanové (1983: 56) další významy: apelativum *dědič* = potomek dědův, nástupce v dědictví či nepoddaný sedlák.

Dospíšil – příjmení vzniklé z přičestí minulého činného (typu *prostiti*) předponového slovesa (Beneš 1962: 272).

Dostál – podle Beneše (1962: 276) příjmení vzniklé z přičestí minulého činného (typu *trpěti*) předponového slovesa, Mates jej však řadí do kategorie podle dějů - *dostál* něčemu = splnil to nebo zvládl to dobře, před několika staletími také *dostálost* = dotrvalost, zralost, takže příjmení mohl dostat ten, kdo něco splnil nebo byl už dorostlý, zralý. 44. nejrozšířenější příjmení, 3. nejčastější od „D“, 14 224 nositelů v ČR (Mates 1998: 34–35). Podobné je vysvětlení původu u Moldanové (1983: 58): přičestí slovesa *dostat* (*dar*) = obdržet nebo *dostát* (*slovu*) = dodržet.

Drla – u Beneše (Beneš 1983: 263) je vznik možný ze staročeského adjektiva *drlý* (= rychlý), nebo ze slovesného základu zakončeného na *-a* (Beneš 1962: 287), nebo ze slovesného základu s příponou *-la* obvyklou u derivací z osobních a křestních jmen (Beneš 1962: 295). Jako příklady však Beneš uvádí jen podobná příjmení Drdla či Drda. I Moldanová ve svém seznamu příjmení přímo příjmení Drla neuvádí, ale mohlo vzniknout odvozením od již výše zmíněného přídavného jména *drlý* = čilý, svižný, rychlý; staročeské apelativum *drlicě* = chocholouš (viz. příjmení Drlík – Moldanová 1983: 59) nebo od slovesa *drdlat* = bublat, bručet (viz. příjmení Drdla – Moldanová 1983: 59).

Dvořák – příjmení z okruhu názvů příslušníků selského poddaného lidu a svobodníků (*dvořák* = svobodník, jinde výsadní poddaný sedlák, někde obyčejný sedlák nebo hospodář z velké usedlosti na samotě nebo jindy dvorský služebník) (Beneš 1962: 212). Mates stejně jako Beneš řadí do kategorie podle stavu a řemesla (zaměstnání) a uvádí také další možné významy, takže *dvořák* mohl být: 1. sedlák, majitel nebo nájemce svobodného dvora, 2. člověk pracující na tomto hospodářském dvoru nebo člověk –

služebník ze šlechtického či královského dvoru (pak tedy dvořák = dvořan), 3. šafář (nižší řídicí výroby ve velkém zemědělském závodě), 4. dvořan – ve významu *zdvořilý člověk*. 4. nejrozšířenější příjmení, nejčastější od „D“, 50 164 Dvořáků v ČR. (Mates 1998: 36–37). V obci Vír se vyskytuje pouze v přechýlené podobě Dvořáková.

Fiala – podle Beneše je to příjmení z názvu květiny fiala (Beneš 1962: 198), Mates řadí do kategorie podle vlastností tělesných a duševních, jelikož se fialka (ale i sedmikráska) pokládala za symbol skromnosti, mohl toto příjmení dostat člověk, který byl skromný, nebo tak mohl být nazýván milovník fialek, člověk s nafialovělou barvou kůže, obchodník s fialami, pijan (díky nafialovělému nosu), ale také fialu mohl mít dotýčný v domovním či erbovním znamení. Je to 19. nejrozšířenější příjmení, nejčastější od „F“, 20 859 nositelů v ČR. (Mates 1998: 37–38).

Fučík – podle Beneše (1962: 288) je to příjmení vzniklé ze slovesného základu příponou *-ík*, podle Moldanové (1983: 71) kromě vzniku ze slovesa *fučet, fičet* je vznik možný ještě z označení velmi silného člověka. Podle GbSl (390) je *fučík* „ztreštětec, blázen.“

Homolka – výklad podle Matese: zastarale homolka = malá homole, původ možný i dále: 1. zdobnělina příjmení Homola = menší či mladší Homola, potomek Homoly nebo také méně šikovný krejčí, švec či kovář apod. ze dvou řemeslníků tohoto jména, 2. podle toponym, 3. stejně jako Beneš – odvozeno od mléčných výrobků homolovátého tvaru, 4. přenesení jména na obchodníka s artiklem zvaným *homolky*, 5. přenesení jména na člověka s vlastnostmi definovanými jako *měkký, poddajný, bázlivec, strašpytel*. Je to 404. nejrozšířenější příjmení, 40. nejčastější od „H“, 3 240 Homolků v ČR (Mates 2003: 98–100). Doplňující význam u Moldanové (1983: 84): *homolka* = též syreček.

Horký – Mates stejně jako Beneš řadí do kategorie příjmení podle vlastností tělesných a duševních (z adjektiva ve složeném tvaru označujícím jakost smyslových počítků, vjemů na označení povahy, sklonů člověka – Beneš 1962: 257), dříve se tak označoval člověk vznětlivý, popudlivý, jednající bez rozvahy, ukvapeně, prchlivě, ale na druhou stranu i člověk srdečný, horlivý, zanícený, vášnivý, vroucný, dříve mělo označení *horký* stejný význam jako *hořký*. Je to 230. nejrozšířenější příjmení, 21. nejčastější od „H“, 5 303 Horkých v ČR (Mates 1998: 51–52).

Houdek – Mates stejně jako Beneš řadí do příjmení podle řemesla (uměleckého povolání – houdek = dodnes označení houslisty v chodské kapele – Beneš 1962: 220), je

to zdobnělá podoba od slovesa *housti, hude*). 342. nejrozšířenější příjmení, 32. nejčastější od „H“, 3755 Houdků (Mates 2003: 102).

Chalupník – příjmení z okruhu názvů příslušníků selského poddaného lidu a svobodníků (Beneš 1962: 211); V obci Vír se vyskytuje pouze v přechýlené podobě Chalupníková.

Jelínek – podle Beneše je toto příjmení odvozeno od názvu lovné zvěře – jelena (Beneš 1962: 190), Mates ho ale řadí do kategorie podle vlastností tělesných a duševních – snědá barva, skvrny na kůži, milá, mírná, klidná povaha, nebo podle bydliště – domovního znamení obsahujícího toto zvíře, zdobnělina od *jelen*. 15. nejrozšířenější příjmení, nejčastější od „J“, 22 664 Jelínků v ČR (Mates 1998: 61–62).

Kadlec – Mates stejně jako Beneš řadí do kategorie podle stavu a zaměstnání (resp. řemesla), je nespisovnou variantou slova *tkadlec* – povolání (kadlec = tkadlec = výrobce textilního zboží, oděvník – Beneš 1962: 218), stč. *tkáti se* = toulat se – pak označovalo tuláky, zahaleče. Je to 42. nejrozšířenější příjmení, 10. nejčastější od „K“, 14 373 Kadleců v ČR (Mates 1998: 65).

Klusák – odvozená podoba ze slovesného základu s příponou **-ák** (Beneš 1962: 290).

Knap – příjmení odvozené od označení postavení v řemesle, *knap* = tovaryš, zejména soukenický, též horník (Beneš 1962: 217). Podle výkladu Moldanové je význam obdobný: přejaté apelativum *knap* = zbrojnoš, tovaryš, horník (Moldanová 1983: 104).

Kolář – příjmení podle řemesla, kolář zpracovával dřevo, též se mu říkalo nápravník (Beneš 1962: 210, 217). Mates stejně jako Beneš řadí do kategorie podle stavu a zaměstnání (resp. řemesla), význam samotného slova kolář je však nepatrně rozdílný: *kolář* = ten, kdo vyráběl všechny dřevěné součásti kol k vozům a další dřevěné nářadí a vybavení. 24. nejrozšířenější příjmení, 3. nejčastější od „K“, 19 110 Kolářů v ČR (Mates 1998: 71).

Kolouch – příjmení z názvu živočicha, konkrétně z názvu savce – lovné zvěře (Beneš 1962: 190).

Košík – příjmení odvozené z názvů věcí, konkrétně proutěného nářadí (Beneš 1962: 238).

Kotlán – odpovídá výkladu o příjmeních vzniklých ze slovesného základu příponou **-án** obvyklou u derivací z osobních a křestních jmen (Beneš 1962: 293), tento možný původ pak potvrzuje i výklad Moldanové (1983: 112), že toto příjmení je patrně ze

slovesa *kotlat* = vyhlubovat.

Kovář – Mates stejně jako Beneš řadí do kategorie podle stavu a zaměstnání (resp. řemesla) a dodává, že toto příjmení dostávali především mistři tohoto řemesla. 32. nejrozšířenější příjmení, 7. nejčastější od „K“, 15 600 Kovářů v ČR (Mates 1998: 76). V obci Vír se vyskytuje pouze v ženské podobě Kovářová.

Král – Benešův výklad, že příjmení vzniklo z názvu vládce, je shodný s výkladem Matese, ten pak doplňuje, že samotné slovo *král* má původ ve staroněmeckém obecném slově *karal*, *charal* = chlap, silný muž, to se pak stalo obecným výrazem pro nejvyššího vládce (hl. díky Karlovi Velikému); důvodů, proč se toto slovo rozšířilo coby příjmení je mnoho: podoba s vládcem (fyzická, mentální, vlastnostní), podle bydliště (domovní znamení, název místa), dotyčný byl nejlepší ve svém oboru, vítěz v nějaké hře, soutěži, tradiční slavnosti, posměšná přezdívka či přídomek, dále se „král“ říká svorníku u selských vozů, figurce v šachu, v kuželkách – i podle jakékoli příhody související s některou uvedenou věcí se mohlo začít jejímu účastníkovi říkat tímto jménem. 16. nejrozšířenější příjmení, 2. nejčastější od „K“, 22 081 Králů v ČR (Mates 1998: 78–79). V obci Vír se vyskytuje pouze v ženské podobě Králová.

Kroupa – Beneš (1962: 233) toto vykládá jako příjmení odvozené z názvů věcí, konkrétně potravin – mlynářských výrobků. Mates na rozdíl od Beneše řadí do kategorie podle vlastností tělesných a duševních – malý nos či zuby („jako kroupy“), přezdívka hloupému člověku, nebo do kategorie podle stavu a zaměstnání – pojmenování mlynáře vyrábějícího kroupy či obchodníka s kroupami. 186. nejrozšířenější příjmení, 23. nejčastější od „K“, 6 218 Kroupů v ČR (Mates 1998: 81–82). V obci Vír se vyskytuje pouze v přechýlené podobě Kroupová.

Kučera – příjmení odvozené z názvu části těla, konkrétně podle množství a tvaru vlasů (Beneš 1962: 226). Výklad Moldanové (1983: 119) upřesňuje, že apellativum *kučera* = kadeř, kštice, nebo možná i kočí – nářečně sloveso *kučírovat*. Mates dodává, že se může řadit i do skupiny „podle původu“ či „podle bydliště“ – v případě, že se takto zvaný člověk přistěhoval z oblasti podobně pojmenované do oblasti nové nebo podle domovního znamení, které obsahovalo kučeravou hlavu, nebo naopak takto mohl být pojmenován člověk ironicky – tj. člověk přesně opačného vzhledu než je výše popsáno. 7. nejrozšířenější příjmení, nejčastější od „K“, 33 768 Kučerů v ČR (Mates 1998: 84–85).

Kuchařík – příjmení odvozené od řemesla (Beneš 1962: 219).

Lahodný – odvozeno z adjektiva ve složeném tvaru označujícím jakost smyslových počitků, vjemů na označení povahy, sklonů člověka (Beneš 1962: 257).

Laštovička – přejaté od názvu ptáka vlaštovka (Beneš 1962: 194).

Martinek – příjmení vzniklé z pojmenování výtržníků – *martínek* = příslušník výtržnických tlup, původně z chasy měnicí o Martině místo (Beneš 1962: 223), nebo by odpovídalo výkladu Beneše (1962: 48-49), že je to příjmení vzniklé derivací z křestního jména Martin; zdobnělá podoba (místo *Martínek* je tam *Martinek*). Mates stejně jako Beneš uvádí příjmení jako vzniklé od označení výtržníka nebo dále jako odvozeninu od původně latinského křestního jména Martin, nebo je možno vykládat i jako 1. vzniklé ze slovesa *martínkovat* = řídit, jančit, třeštit, bláznit, 2. vzniklé od staršího *martínkovat* neboli *udělat Martina* = předčasné opuštění služby (ukončit ji dříve než na sv. Martina), 3. vzniklé ze slovního obratu „ten svěťí Martínka“ což je označení pro člověka, který se rád nají a napije, 4. vzniklé ze slova *martínky* označující kuřata vysazená (vyklubaná) v první polovině listopadu. 282. nejrozšířenější příjmení, 23. nejčastější od „M“, 4 420 Martinků v ČR (Mates 2003: 199–200). Moldanová (1983: 183) se ve svém výkladu shoduje s Benešem, že je to příjmení od osobního jména Martin = jméno římského boha války Marta, nebo z apelativa *martínek* = výtržník, původně čeledín, který na svátek sv. Martina měnil místo. Kopečný (1974: 99) blíže objasňuje původ jména Martin: lat. *Martinus* = adjektivum k *Mars* (bůh války), tedy „martovský, Martův“.

Mazáč – odpovídá Benešově popisu (1962: 289), že je to odvozená podoba ze slovesného základu s odvozovací příponou *-č* (kmenotvorné *-a-* před *-č* dluží). Moldanová (1983: 140) uvádí další možnost, a to že je příjmení odvozeno od apelativa *mazáč* = vymazával hlinou stropy, podlahy.

Menšík – podle Benešova výkladu (1962: 263) se jedná o příjmení vzniklé z adjektivního tvaru, z komparativu *menší* přidáním přípony *-ík*, Mates ho řadí do kategorie příjmení podle vlastností tělesných a duševních nebo i podle řemesla (zaměstnání), ale jako jeho základ uvádí přídavné jméno *malý*, resp. jeho druhý stupeň *menší* (tj. jako Beneš), dále uvádí, že „Pojmenování Menšík dostávala osoba, která byla ze dvou či více lidí v jedné lokalitě (...), jež měli stejné křestní jméno, přirozeně menší (nebo i mladší).“ (Mates 2003: 206), mohlo však vzniknout i v rámci hierarchického rozlišení funkcí dvou čeledínů (pacholek x pohůnek). 420. nejrozšířenější příjmení, 32.

nejčastější od „M“, 3 155 Menšíků v ČR (Mates 2003: 206–207).

Navrátil – Benešův výklad (1962: 268), že toto příjmení je vzniklé ze slovesa v tvaru přičestí minulého činného, je prakticky shodný s výkladem Matese, ale Matesův výklad je podrobnější: odvozeno „podle dějů“ – konkrétně od dávné velké události, kdy člověk tohoto příjmení utekl z panství za lepším životem a pak se opět *navrátil* do svého panství nebo člověk toto příjmení dostal prostě proto, že se vrátil z ciziny (emigrant). 25. nejrozšířenější příjmení, 4. nejčastější od „N“, 18 277 Navrátilů v ČR (Mates 1998: 99–100).

Nečas – výklad Matese: zastarale *to je člověk k nečasu* = budižkničemu, částečně stejně jako Beneš (1962: 203) uvádí možný vznik odvozením od přídavného jména *nečasný* spojovaného s počasím, ale především spojovaného s časem (*v nečas* = pozdní, opožděný nebo právě naopak *nečasný* = dřívější, předčasný, dále možno *nečasný* = nezralý), proto mohlo původně jít o charakteristiku člověka 1. nezralého, 2. nedochvilného, 3. spjatého s příhodou, v níž figurovalo nepříznivé počasí, tzn. příjmení pravděpodobně vzniklo z přezdívky člověka s některou z výše uvedených charakteristik. 322. nejrozšířenější příjmení, 10. nejčastější od „N“, 3 960 Nečasů v ČR (Mates 2003: 214–215). Také Moldanová (1983: 152) se ve svém výkladu shoduje s tvrzením, že toto příjmení mohlo vzniknout z apelativa *nečas* = špatné počasí, a dodává, že označení člověka k němu jako *nečase* se užívá na Hané.

Nedoma – zatímco u Beneše (1962: 297–298) odpovídá výkladům, že je to příjmení vzniklé z příslovce, Moldanová (1983: 152) uvádí, že vzniklo z osobního jména Domorad apod. (oddělením části Dom-) a že částice *ne-* dodává jménu ochrannou sílu.

Novák – výklad Beneše (1962: 218), že vznik je možný odvozením od začínajícího ševce – švec novák, nebo od přídavného jména nezkráceného přidáním přípony *-ák* (Beneš 1962: 264) se nepatrně liší od významů, které uvádí Mates (i Moldanová), který říká, že je toto příjmení odvozeno od člověka: 1. který přišel nově na nějaké místo (tento význam „nový usedlík, nový soused“ uvádí i Moldanová 1983: 156), 2. který byl obrácen na novou víru, 3. který se snažil uplatňovat nové poznatky, 4. švec či krejčí vyrábějící (zpracovávající) pouze nové zboží (také tento význam uvádí Moldanová: 156 „švec šijící jen novou obuv“ apod.), 5. zlepšovatel či inovátor různých věcí. Je to nejrozšířenější příjmení v ČR, nejčastější od „N“, 76 531 Nováků v ČR (Mates 1998: 102–103).

Novotný – Beneš vznik tohoto příjmení vykládá jako: obměnou z adjektiva *nový* přes *novota* příponou *-ný*; nový, přistěhovavší se člověk,. Mates uvádí stejný význam jako výše rozebírané příjmení Novák - totiž novotný = nový. Je to 3. nejrozšířenější příjmení, 2. nejčastější od „N“, 54 156 Novotných v ČR (Mates 1998: 103–104).

Oliva – odvozeno z názvu ovoce – oliva (Beneš 1962: 201).

Paur – Mates ve svém výkladu uvádí, že je to nářeční podoba příjmení *Bauer* (stejně jako ve výkladu Moldanové 1983: 166): německy nářečně za příjmení a apelativum *Bauer*, *-e-* zaniklo vlivem pádů s koncovkou, což je ryze německé příjmení a i v současné němčině *der Bauer* = sedlák, rolník, řadíme je tedy do kategorie příjmení podle řemesla (zaměstnání) (Mates 2003: 28–30). Beneš podává bližší výklad: v našich příjmeních přejatých z němčiny v nespisovné podobě anebo z mluvené řeči bývají neznělé párové souhlásky místo etymologicky náležitých souhlásek znělých – zde konkrétně alternace *b/p*. Dále někdy docházelo ke změně *-auer* v *-our*, vlivem české hláskové změny se někdy změnilo nejdříve na *-aur* (Beneš 1998 viz Bauer). V obci Vír se vyskytuje pouze v přechýlené podobě Paurová.

Piskač – výklad Beneše (1962: 225), že je to příjmení odvozené z názvu části obličeje, se rozchází s výkladem Moldanové (1983: 172), která uvádí, že jde o odvozeninu od apelativa *piskač* = pištec či hliněná píšťala (u Místku).

Podsedník – příjmení z okruhu názvů příslušníků selského poddaného lidu a svobodníků, podsedník měl malou usedlost (Beneš 1962: 211). Moldanová dodává, že apelativum *podsedek* = malý rolník nebo zemědělec hospodařící na cizím, nebo z přídavného jména *podsední* = kůň nebo vůl zapřažený na levé straně potahu (Moldanová 1983: 176).

Pohaněl – pravděpodobně se jedná o příjmení vzniklé ze slovesa „hanět“ – typ *sázet*, z tvaru přičestí minulého činného – a přidáním předpony *po-* (Beneš 1962: 276 – je zde uveden pouze tvar příjmení Haněl).

Popelka – výklad Beneše (1962: 240), že se jedná o příjmení odvozené z názvu věci – konkrétně od odpadků, se neshoduje s výkladem Matese: *popelka* = 1. personifikace odstrkované, utiskované bytosti, 2. šedá sibiřská veverka nebo kožíšek z ní, 3. šedá popelavá kráva, 4. rostlina *Cineraria*; můžeme tedy řadit do kategorie 1. podle řemesla (zaměstnání) – říkalo se tak potomkům či mladším pomocníkům středověkých *popelářů* či *popelečníků* (buď pálili dříví v lese nebo s popelem obchodovali) nebo se jméno

mohlo přenést na obchodníky s kožešinami ze sibiřských veverek či na jejich zpracovatele, 2. podle vlastností tělesných a duševních - nezdravá, popelavá, barva pleti, člověk vychvalující své šedé krávy ap., 3. př. odvozených od osobních jmen – os. jméno Popel vzniklé z obecného staroslovanského „popel“, 4. z místních a pomístních jmen – potok Popelka, hora Popelka, popř. do dalších kategorií. Je to 334. nejrozšířenější příjmení, 23. nejčastější od „P“, 3 825 Popelků v ČR (Mates 2003: 238–241). Moldanová (1983: 179) uvádí další možné významy: *Popelka* = též osoba umouněná popelem, kus plátna vyběleného popelem, podpopelný chléb.

Prudký – výklad Beneše (1962: 256), že se jedná o příjmení odvozené z adjektiva ve složeném tvaru označující povahu, sklon člověka, v podstatě potvrzuje i výklad Moldanové (1983: 183): přídavné jméno *prudký* = hbitý, rychlý, náhlý.

Rejda – výklad Beneše (1962: 287), že jde o příjmení ze slovesa *rejdit* s minulým kmenem zakončeným na -i- a s koncovkou **-a**, doplňuje Moldanová (1983: 191), která uvádí, že je možno toto příjmení odvozovat též z německého a přejatého apelativa *reide*, *rejt* = jízda.

Sadílek – příjmení vzniklé ze slovesa v tvaru přičestí minulého činného (typu *prositi*) se zdrobňující příponou **-ek** (Beneš 1962: 272). Moldanová (1983: 203) doplňuje, že na Domažlicku apellativum *sadílek* = kdo nadsazuje a vychloubá se.

Sehnal – příjmení vzniklé ze slovesa v tvaru přičestí minulého činného typu bráti (Beneš 1962: 275).

Skoumal – výklad Beneše (1962: 275): příjmení vzniklé ze slovesa v tvaru přičestí minulého činného (typu dělati) s předponou, nebo odpovídá i popisu, že jde o příjmení vzniklé z podstatného jména činitelského s příponou **-l** (Beneš 1962: 269).

Smutný – Mates stejně jako Beneš řadí do kategorie př. vzniklých substantivizací adjektiv a označujícím duševní stav člověka (z adjektiva ve složeném tvaru označující povahu člověka – Beneš 1962: 256). 386. –387. nejrozšířenější příjmení, 32. nejčastější od „S“, 3 430 Smutných v ČR (Mates 2003: 269–271).

Svoboda – příjmení z okruhu názvů příslušníků selského poddaného lidu a svobodníků (Beneš 1962: 211). Výklad Moldanové (1983: 223) ještě doplňuje: *svoboda* = nevázanost, útočiště, výsada, svobodná selská živnost nebo také možno z místního jména. Také Matesův výklad doplňuje další významy: patří do kategorie „podle stavu a zaměstnání“ – nejenom význam svobodný, nepoddaný sedlák, ale také ve významu

udata, hrdina, samotný pojem *svoboda* = svůj pán, toto příjmení také mohl dostat člověk přistěhovavší se ze vsi obsahující slovo „svoboda“. 2. nejrozšířenější příjmení, nejčastější od „S“, 56 374 Svobodů v ČR (Mates 1998: 130). V obci Vír se vyskytuje pouze v přechýlené podobě Svobodová.

Ševčík – vznik možný odvozením názvu z ptačí říše – ševčík = druh sýkory (sýkora parukářka – Moldanová 1983: 228), nebo odvozením od řemesla švec – zdrobnělina (Beneš 1962: 193 a 218), také Mates řadí do kategorie „podle stavu a zaměstnání“ – deminutivum od „švec“, a dodává, že je to nejen pojmenování ševcovského učně, ale i nepříliš dovedného a zručného ševce (špatný švec – Moldanová 1983: 228), anebo také název drobné ryby (zoolog. ježdík). 59. nejrozšířenější příjmení, 4. nejčastější od „Š“, 12 276 Ševčíků v ČR (Mates 1998: 132–133).

Šíp – podle výkladu Beneše je to příjmení odvozené z názvů věcí, konkrétně z názvu výzbroje (1962: 237), Moldanová (1983: 230) uvádí, že mohlo vzniknout buď z apelativa *šíp* = druh střely, nebo též podle domovního znamení.

Špaček – odvozeno od názvu ptáka špačka, pravděpodobně pro podobné vlastnosti (čilý, veselý, roztomilý) (Beneš 1962: 188). Mates řadí také do kategorie příjmení „podle vlastností tělesných a duševních“ – podobnost vlastností či vzhledu člověka tohoto jména s živočichem špačkem (kropenatá pleť, povaha zábavná, žertovná, komická...), a dále mohlo vzniknout přenesením jména na 1. výrobce špačků – dřevěných hraček, 2. člověka, který plašil špačky v sadu, 3. člověka, který často podřimoval = „tloukl špačky“, 4. toho, kdo neustále něco opakoval = „špačkoval“ (dnes význam „papouškovat“), 5. člověka bydlícího v domě s domovním znaméním obsahujícím špačka. 114. nejrozšířenější příjmení, 8. nejčastější od „Š“, 8 247 Špačků (Mates 1998: 135). Moldanová (1983: 235) uvádí další významy apelativa *špaček* = čep ve mlýně, nářečně na Valašsku ovce se širokým krkem.

Štourač – ze slovesa ve tvaru neurčitém, odvozená podoba s příponou *-č* (Beneš 1962: 290). Též možno z apelativa *štourač* = druh pilníku (Moldanová 1983: 241).

Švancara – příjmení odvozené z názvů věcí, konkrétně z názvu zbraně – švancara = slavnostní havířská sekera (Beneš 1962: 237). Též možno od *švancara* = hůl, *švancarovat* = sem tam pobíhat, *švancar* = zadák, plavec na konci voru obsluhující kormidlo (Moldanová 1983: 244).

Uhlíř – Mates stejně jako Beneš řadí do kategorie podle řemesla (uhlíř pracoval s

kamenem – Beneš 1962: 218), dříve *uhlíř* = výrobce uhlí nebo obchodník s uhlím, předpokládaný vznik slova *uhlíř* (*uhléř/uhlář*) v praslovanštině, kořeny v praevropštině. Je to 259. nejrozšířenější příjmení, 3. nejčastější od „U“, 4 735 Uhlířů v ČR (Mates 2003: 316–317). Též možno odvozovat z nářečního výrazu *uhlíř* = sýkora uhelníček, kůň modročerné barvy (Moldanová 1983: 257).

Trefil – příjmení vzniklé ze slovesa v tvaru přičestí minulého činného typu prositi (Beneš 1962: 272).

Vrtěna – ze slovesa ve tvaru neurčitém, odvozená podoba s příponou *-na* (Beneš 1962: 293).

Vytlačil – příjmení vzniklé z předponového slovesa v tvaru přičestí minulého činného typu prositi (Beneš 1962: 273). Přičestí slovesa *vytlačit* = vytisknout, též zahnat (Moldanová 1983: 276).

Zelinka – podle Beneše (1962: 198) je to zdobnělina příjmení odvozeného z názvu zeleniny zelí. Mates, jinak než Beneš, řadí do kategorie podle vlastností tělesných a duševních – přenesení významu na základě podobnosti se *zelinou* = starý výraz pro bylinu, rostlinu, tj. člověk s nezdravou barvou pleti, nebo jako pojmenování člověka, který pěstoval či sbíral *zelinky* = zastaralé odrůda švestek, slív, hrušek a hub. 371. nejrozšířenější příjmení, 11. nejčastější od „Z“, 3 506 Zelinků v ČR (Mates 2003: 360–361). Apelatium *zelina* též = zelené místo, churavec (Moldanová 1983: 282).

Zeman – Mates podobně jako Beneš řadí do kategorie „podle stavu a zaměstnání“, prapův. *zeman* = vlastník země, pozemků, pak se význam zúžil na nižší šlechtu (viz výklad Beneše 1962: 212, *zeman* = drobný šlechtic), později sem patřili i dědiníci, svobodníci, svobodní vlastníci půdy, bohatí statkáři. Moldanová (1983: 282) vykládá apelativum *zeman*: drobný šlechtic s erbem, později svobodný majitel statku zapsaného v zemských deskách, časté příjmení svobodníků). Nepravděpodobný je vznik z německého *Seeman* (=námořník). 22. nejrozšířenější příjmení, nejčastější od „Z“, 19 623 Zemanů v ČR (Mates 1998: 161).

Zežula – název přejatý od ptactva – drozdovitého ptáka (Beneš 1962: 194), Moldanová (1983: 282) ve svém výkladu doplňuje, že apelativum *zezula* se zaměňuje za *žežulka* = kukačka.

Zítka – příjmení ze slova značícího příbuzenský vztah (Beneš 1962: 207). Apelatium *zít* = zeť, možno i ze Zitte (Moldanová 1983: 283).

Žák – apellativum *žák* = původně čekatel na kněžství, pak student (touto variantou vykládá vznik příjmení i Beneš 1962: 222), na Volyňsku učitelský pomocník (Moldanová 1983: 285). Matesův výklad se zčásti shoduje s výklady Beneše a Moldanové, v některých významech se však odlišuje: řadí ho do kategorie příjmení „podle stavu a zaměstnání“, dříve žák = 1. student vyšší, vysoké školy, většinou kněžské, 2. čekatel na kněžství, 3. duchovní nejnižšího svěcení, 4. zběh ze studií, 5. zpěváci v kostele, tzv. kantoři, 6. někde i pomocní učitelé, samotné slovo „žák“ pochází z lat. diakonus (z řec. diakonos) = sluha (resp. sluha církve, sluha boží), nositel tohoto př. k němu mohl přijít také tím, že se přestěhoval z nějaké vesnice, jejíž název obsahoval slovo „žák“. 77. nejrozšířenější příjmení, nejčastější od „Ž“, 10 594 Žáků v ČR (Mates 1998: 162).

Žila – příjmení vzniklé ze slovesa v tvaru přičestí minulého činného (typu *prosi*) s příponou *-la* nebo obdoba příjmení *Žila*, které je odvozené z názvu části těla, konkrétně vnitřností, ale s krátkým „i“ (Beneš 1962: 272, 226). Možná také obdoba apellativa *žila* ve významu karabáč, býkovec či z osobního jména zakončeného na *-žil* (Moldanová 1983: 286).

Živna – od plného přídavného jména s příponou *-a* (Beneš 1962: 259). Také Moldanová (1983: 287) uvádí, že vzniklo z přídavného jména, a to konkrétně z *živný* = kdo si dovede zajistit živobytí. V obci Vír se vyskytuje pouze v přechýlené podobě *Živnová*.

1.4 Příjmení ze slov cizího původu

Flídr – pravděpodobně z německého slova *der Flieder* = bez, šeřík, nebo možno vykládat i zkomolením německého jména *Fridrich* (Beneš 1998: 309) uvádí příjmení *Flieder*, které je ze stříh. *vlieder* = šeřík, takže možno příjmení *Flídr* vykládat i jako počestěnou podobu příjmení *Flieder*. V obci Vír se vyskytuje pouze v přechýlené podobě *Flídrová*.

Hapak – je označení pro ukrajinský lidový tanec (*hopak*, rus. *gopak*) se skoky; tento tvar může být ovlivněn výslovností; vzhledem k tomu, že nositelka je původem Ukrajinka, předpokládám tento výklad. Existuje i české příjmení *Hapák*, které však bude patrně mít jiný význam.

Kilinger – příjmení z němčiny – konkrétně z místního jména na území obývaném

Němci, a to od místního jména *Killing*, *Gilling* nebo *Killingen* s následným přidáním přípony *-er* (Beneš 1998: 222).

Kinc – původ neobjasněn, ale pravděpodobně vzniklo z němčiny; Moldanová uvádí příjmení *Kincl* – které může mít stejný původ jako příjmení *Kinc* – a to vzniklo z *Künzel*, což je zdvojnásobení osobního jména *Kunz* (to vzniklo ze jména *Kunrad*) (Moldanová 1983: 102). V obci Vír se vyskytuje pouze v přechýlené podobě Kincová.

Kluj – původ neobjasněn, ale mohlo by se jednat o příjmení rumunského původu, neboť v Rumunsku je město psané *Kluj* (Kluž); *Cluj-Napoca*, maďarsky *Kolozsvár* (německy *Klausenburg*) je město v rumunském Sedmihradsku, leží v župě *Cluj* a zároveň je jejím správním střediskem.

Knödl – pravděpodobně z německého slova *Knödel* = knedlík, vynechání *-e-* je ovlivněno výslovností (Beneš 1998: 98).

Liangovský – původ neobjasněn, nositel je původem Řek, ale o typické řecké příjmení se nejedná.

Neugebauer – Moldanová (1983: 154) uvádí dvě možné příčiny vzniku tohoto příjmení, a to z německého apelativa významu „nově usazený sedlák“, nebo od místního jména Novosedly, něm. *Neubau*. Benešův výklad je prakticky totožný: je to synonymum k *Neubauer*, což znamená „nový sedlák“, též odvozeno od místního jména *Neubau* (Beneš 1998: 244). V obci Vír se vyskytuje pouze v přechýlené podobě Neugebauerová.

Preisler – z německého apelativa *Breisler* = prýmkař (Moldanová 1983: 182), ve významu „prýmkař“ i u Beneše (Beneš 1998: 267).

Purer – původ neobjasněn, ale podle výkladů Beneše (1962: 54, 56) i Moldanové (1983: 20-21) toto příjmení mohlo vzniknout od osobního jména *Burghard*, a to odtržením první části a připojením přípony *-er*.

Rendl – podle výkladu Moldanové (1983: 192) je to německá zdvojnásobení ze zkratk jmen obsahující jméno *Rand* = štít, nebo z osobního jména jako např. *Rain-hard*, nebo z apelativa *rendlik*. Beneš (1998: 121, 150) se jen domnívá, že je můžeme vykládat z *rand-*, *rant* = štít.

Sandering – původ neobjasněn, ale Beneš uvádí příjmení *Sander*, které by mohlo být stejného původu jako příjmení *Sandering*, a to je odvozeno od starého osobního jména *Sandheri* (Beneš 1998: 155), nebo by toto příjmení mohlo být odvozeno od místního jména *Sand* (tamtéž: 225). Tytéž příjmení (*Sand(-er)*) a výklady uvádí i Moldanová

(1983: 204). V obci Vír se vyskytuje pouze v přechýlené podobě Sanderingová.

Schutz – příjmení z němčiny – z označení vojenské osoby (Beneš 1998: 254). Podle mého názoru by se mohlo jednat o další podobu příjmení Šic, které je odvozeno z německého apelativa *Schütz* = střelec (Moldanová 1983: 228) nebo vzniklo z německého slova *der (das) Schutz* = ochrana, zakrytí, stavidlo. Dle Bohuše (2010: 84) ve Sborníku se jedná o jednu z hláskových variant příjmení původně obsahujícího přehlásku (*Schütz*); tato hlásková podoba je typická pro jihoněmeckou oblast – tj. jde o jihoněmecké příjmení.

Stalmach – příjmení z němčiny z názvu řemesla – koláře (Beneš 1998: 262) (*der Stellmacher* = kolář i v dnešních německo-českých slovnících – pozn. autora).

Stojkovič – původ neobjasněn, pravděpodobně slovanského původu, nejspíše jihoslovanské. V obci Vír se vyskytuje pouze v přechýlené podobě Stojkovičová.

Sys – z německého přídavného jména *süss* = sladký, příjemný, může být i z místního jména Žežice u Ústí nad Labem – lidově německé *Síss* za spisovné *Seesitz* (Moldanová 1983: 224).

Sýs – z německého přídavného jména *süss* = sladký, příjemný, může být i z místního jména Žežice u Ústí nad Labem, též lidově německé *Síss* za spisovné *Seesitz* (Moldanová 1983: 224).

Šauer – ze středohornoněmeckého apelativa *schouwer* = kontrolor jakosti masa, plátna, váhy bochníků chleba, nebo z místního jména *Schauen* u Magdeburku (Moldanová 1983: 226).

Šenkýř – příjmení odvozené od řemesla, šenkýř = hostinský (Beneš 1962: 221). Moldanová ve svém výkladu rozšiřuje možné významy: z němčiny přejaté apelativum *šenk* = hostinský, pravovárečník, nebo z německého apelativa *Geschenk* = dar (Moldanová 1983: 228).

Šperling – německý výraz pro ptáka vrabce (německé apelativum *Sperling* = vrabec – Moldanová 1983: 236), patří do kategorie „podle vlastností tělesných a duševních“ – podobnost nositele tohoto příjmení: 1. zvuková – hlas jako vrabčí cvrlikání, švitoření, 2. fyzická – neupravený vzhled, rozčepýřené vlasy, nepořádnost, nepatrná postava, dále možnost přenesení názvu těch, kdo plašili vrabce z polí s dozrávajícím obilím, podle domovního znamení nebo podle množství těchto ptáků v blízkosti obydlí nositele tohoto příjmení (Mates 1998: 20-21).

Štouda – příjmení z němčiny z názvu rostliny – dřeviny, konkrétně od středohornoněmeckého *stüde* = keř, křoví; možno též z místního jména *Stauden* či *Stauda* (Beneš 1998: 308)

Štoudek – pravděpodobně se jedná o zdobnělinu od *Štouda* – výklad viz tam. V obci Vír se vyskytuje pouze v přechýlené podobě Štoudková.

Štyndl – původ neobjasněn, ale mohlo vzniknout z něm. *Stündel* (vlastně *Stündlein* = hodinka (DBW – Der digitale Grimm 2001).

Šutera – příjmení z němčiny, konkrétně od středohornoněmeckého slovesa *schüten*, *schütten* = mávat, třást (Beneš 1998: 352). Na Policku a na Moravě apelativum *šutera* = velká chumelenice, metelice (Moldanová 1983: 243). V obci Vír se vyskytuje pouze v přechýlené podobě Šuterová.

Švonc – původ neobjasněn, ale může se jednat o nářeční podobu slova *Schwanz*, z němčiny = ocas, chvost, oháňka

Vázler – příjmení z němčiny z názvu řemesla – bednáře, něm. *Fassman*, konkrétně odvozeno od něm. *Fassel* = soudek, též možno z *Fasel* = plemenný býk) (Beneš 1998: 263).

Neobjasněná příjmení:

Centko – původ neobjasněn, v obci Vír se vyskytuje pouze v přechýlené podobě Centková. (Původ by však mohl odpovídat výkladu Beneše (Beneš 1962: 107 a 128).)

Štarha – původ neobjasněn.

2. Přezdívky

Následující dělení je sestaveno podle mého vlastního uvážení, a to podle vzniku přezdívky:

2.1 od nositelova rodného jména nebo příjmení;

2.2 podle fyzických charakteristik;

2.3 podle psychických vlastností;

2.4 podle povolání;

2.5 podle zálib, koníčků;

2.6 podle nějaké příhody, oblíbených slov/slovních spojení;

2.7 od jména známé osobnosti, pohádkové bytosti;

2.8 zděděné po někom.

2.1 Přezdívky od nositelova rodného jména nebo příjmení

Anča

Anča je hypokoristikem nositelčina křestního jména – tj. Anna. Tato osoba má ještě další přezdívku – viz Karel.

Barel

Přezdívka je zkomoleninou (spojením) křestního jména a příjmení nositele (první jméno příjmení je „B“, křestní jméno Karel) a zároveň je i odvozena od fyzického vzhledu nositele (nositel je zavalitě postavy).

Barin

Tato přezdívka vznikla zkomolením nositelova křestního jména a jedné z jeho dalších přezdívek – totiž Jaroslav a Burian. Nositeli se často říká hypokoristikem *Jarin* a dále má přezdívku *Burian* – jednou toto někdo spojil dohromady (resp. zkomolil) a vznikla z toho přezdívka další. Tato osoba má ještě další přezdívky – viz *Burian*, *Buriánek*, *Rasken*.

Danýšek

Přezdívka *Danýšek* je deminutivum nositelova křestního jména – tj. Daniel. Tato osoba má ještě další přezdívky – viz *Baldrick*, *Colombo*.

Davišák

Přezdívka *Davišák* je obměnou nositelova křestního jména, tj. David. Tato osoba má ještě další přezdívku – viz *Hami-Hami*.

Drahoš

Přezdívka je hypokoristikum nositelova křestního jména, tj. Drahoš.

Elis

Přezdívka je hypokoristikum nositelčina křestního jména – tj. Eliška.

Fryzan

Přezdívka je obměnou nositelova příjmení, tj. Frýza.

Hájčena

Tato přezdívka je obměnou příjmení nositelky – tj. Hájková, používá se pro téměř všechny ženy s tímto příjmením; k jejich dalšímu rozlišení se někdy používá jejich křestního jména apod.

Hans, Hans Klátil

Přezdívka Hans je variantou cizí (německé) podoby křestního jména nositele této přezdívky – tj. Jan. Druhá varianta této přezdívky je rozšířena o přívlastek, který má pejorativní (ironický) charakter – při oslovování žen nositel této přezdívky totiž nemá mnoho úspěchů.

Houdeček

Houdeček je odvozené od příjmení nositele této přezdívky (tj. Houdek), konkrétně je to deminutivum, s ironickým (pejorativním) podtextem. Tato osoba má ještě další přezdívku – viz *Marv*.

Jarik

Přezdívka je hypokoristikum nositelova křestního jména – tj. Jaroslav (pozměněné – kvantitativní změna přípony *-lk*).

Javorkyn [džavorkin]

Přezdívka *Javorkyn* je obměnou nositelova příjmení – tj. Hovorka. Tato osoba má ještě další přezdívku – viz *Čmaňa*.

Jens

Přezdívkou je cizí variantou nositelova křestního jména – tj. Jan. (*Jens* – dánská podoba jména Jan).

Jersey, Jerzy [džerzi]

Přezdívkou je variantou cizí podoby nositelova křestního jména – tj. Jiří. (*Jerzy* je základní podoba polské varianty jména Jiří, avšak výslovnost je podle angličtiny.) První přezdívkou má pouze jiný zápis než druhá.

Jura [džura]

Přezdívkou Jura [džura] je moravskou variantou křestního jména nositele – tj. Jiří, ale výslovnost je podle angličtiny. Tato osoba má ještě další přezdívkou – viz *Vidge z Uhelny*.

Kódl

Přezdívkou je variantou cizí podoby křestního jména nositele této přezdívkou – tj. Karel. (*Kódl* má německou nářeční výslovnost první slabiky a záměnu souhlásky *r* za *d*).

Kostelák

Přezdívkou je obměnou nositelova příjmení – tj. Kostelecký. Má mírně pejorativní ráz, který se tak však už nepociťuje.

Kozel

Tato přezdívkou je původním příjmením nositele, který si pak toto příjmení nechal změnit.

Kubát

Přezdívkou je hypokoristikem nositelova křestního jména – tj. Jakub.

Laky

Přezdívkou je variantou cizí podoby nositelova křestního jména – tj. Lukáš. Vznikla patrně ze zkrácené psané podoby *Luky* a s uplatněním anglické výslovnosti.

Lud'a

Lud'a je hypokoristikem jeho křestního jména, tj. Luděk – to je samo domáckou podobou jména Ludvík, později se však osamostatnilo. Tato osoba má ještě další přezdívky – viz *Čoud, Nikotin, Česnek*.

Luke [luke]

Tato přezdívka je základní variantou cizí (anglické) podoby nositelova křestního jména – tj. Lukáš, ale výslovnost je česká.

Madža

Přezdívka vznikla odvozením z nositelčina příjmení, tj. Mazačová, a také tím, že jejímu synovi se přezdívá *Radža* (tj. spojením úředního příjmení s přezdívkou syna).

Magnus

Přezdívka je pravděpodobně obměnou nositelova příjmení – tj. Hanus.

Mañas, Mánička

Obě přezdívky jsou hypokoristiky nositelčina křestního jména (tj. Marie).

Marion, Máňa

Přezdívka *Máňa* je hypokoristikem nositelčina křestního jména.

Marion je variantou cizí podoby křestního jména nositelky.

Marmelín

Tato přezdívka snad vznikla z nositelova křestního jména – tj. Marek.

Metr Párek

Přezdívka *Metr Párek* je zkomolenina celého jména nositele – tj. Petr Marek. Tato osoba má ještě další přezdívkou – viz *Todlencto -Totok*.

Midgala [midžgala]

Přezdívka je obměnou křestního jména nositelky, tj. Michaela.

Milhaus

Přezdívkou je variantou cizí podoby nositelova křestního jména – tj. Milan. Není to jen hříčka – náslovné Mil-, ale další část vznikla asi asociativně podle cizího příjmení (pův. německy Mühlhaus).

Miris

Přezdívkou je obměněné hypokoristikum nositelova křestního jména – tj. Miroslav.

Peca

Peca je hypokoristikem křestního jména nositele této přezdívkou.

Precla, Preclík

Precla (a deminutivum *Preclík*) vzniklo obměnou nositelova příjmení (tj. Preisler). Tato osoba má ještě další přezdívkou – viz *Hudroň*.

Radýšek

Přezdívkou je obměna křestního jména nositele, tj. Radek.

Radžo, Radža

Přezdívkou *Radžo* a *Radža* jsou obměnou nositelova křestního jména – tj. Radek. Tato osoba má ještě další přezdívkou – viz *Hroch*.

Robin

Přezdívkou odvozena od nositelova křestního jména Robert. Podoba *Robin* je anglická domácí forma k Robert.

Sád'a

Tato přezdívkou je obměna nositelova příjmení – tj. Sadílek.

Šolim

Přezdívkou je obměnou křestního jména nositele, konkrétně je to jeho křestní jméno

Miloš pozpátku.

Šudy

Přezdívkou je zkráceninou nositelova příjmení, tj. Šudoma.

Ťák

Tato přezdívka vznikla zkrácením (resp. odtrhnutím druhé části) obměněného nositelova křestního jména – tzn. Vojtěch → *Vojt'ák*. Zároveň tento nositel vlastní auto Škoda Felicie – proto se mu začalo říkat *Felicit'ák* – zde je také druhá část *-t'ák*.

Vidge [vidžge]

Přezdívka vznikla obměnou křestního jména nositele – tj. Vít. Přezdívka je známa pouze v mluvené podobě, proto tuto podobu psanou jen předpokládám. Tato osoba má ještě další přezdívkou – viz *Rudy*.

Závin

Přezdívka je obměnou nositelova příjmení, tj. Závinský.

Zdeny

Přezdívka je hypokoristikum nositelova křestního jména – tj. Zdeněk.

2.2 Přezdívky podle fyzických charakteristik

Česnek

Česnek je odvozeno od části těla této osoby, konkrétně jeho zadnice, která vypadá „jako dva stroužky česneku“ – je drobné postavy. Tato osoba má ještě další přezdívky – viz *Lud'a, Čoud, Nikotin*.

Čočkyn, Čočka

Přezdívkou nositel dostal proto, že nosí silné dioptrické brýle (vztahuje se k oběma přezdívkám, jsou to pouze obměny slov se stejným významem). V rodině nosí silné brýle téměř všichni členové.

Eda Zrz

První část přezdívky je hypokoristikem křestního jména nositele – tj. Eduard, druhá část odráží nositelův fyzický vzhled – konkrétně barvu jeho vlasů. Tato osoba má ještě další přezdívku – viz *Eda pstruh*.

Fazola

Přezdívka vzniklá podle výrazné tělesné části – konkrétně podle znaménka na obličeji ve velikosti a tvaru fazole.

Heitzman, Hajcman

Slovo *heitzman* je zkomolenina německých slov (neznámo jakých přesně), která označuje nosníky v dolech a nositel přezdívky je jim fyzicky podobný – je hodně vysoký, hubený a ohnutý (nahrbený). Druhá přezdívka je pouze počestěnou obměnou přezdívky první.

Hroch

Přezdívka *hroch* je podle zvířete a odráží nositelův fyzický vzhled – je velmi zavalité postavy. Tato osoba má ještě další přezdívku – viz *Radžo, Radža*.

Květák

Přezdívka je odvozena od fyzického vzhledu nositele – konkrétně od jeho vlasů, které jsou kudrnaté a svým tvarem tak připomínají zeleninu květák (tento typ účesu nosíval dřívě). Tato osoba má ještě další přezdívku – viz *Blato*.

Mravenec

Druhá nositelova přezdívka je také odvozena od jeho fyzického vzhledu, který celkově připomíná zvíře mravence. Tato osoba má ještě další přezdívku – viz *Puk*.

Opton

Přezdívka vznikla podle toho, že její nositel nosí pořád stejné velké dioptrické brýle.

Pan Hedvábný, Hebký vlas

Přezdívka *Pan Hedvábný* a *Hebký vlas* jsou odvozeny od jeho tělesných vlastností – konkrétně od nositelových vlasů – má totiž odmala velmi jemné a hebké vlasy (jako hedvábí). Tato osoba má ještě další přezdívku – viz *Malkin*.

Pavouk

Přezdívka, tj. pavouk, vznikla podle fyzického vzhledu nositele, který připomíná zvíře pavouka. Tato osoba má ještě další přezdívku – viz *Kafčí muž*.

Puk

Nositel má výrazně velkou hlavu, která svým tvarem připomíná puk. Tato osoba má ještě další přezdívku – viz *Mravenec*.

Pupek

Tato přezdívka je odvozená od fyzického vzhledu nositele - je velmi zavalité postavy.

Slepoň

Nositel přezdívky nosí odmala silné brýle, bez kterých nic nevidí (je bez nich „slepý“).

Vyblíz

Nositel této přezdívky měl vždy bledou pleť. Na vznik přezdívky působilo jistě i nositelovo příjmení, tj. Vilím.

Žiráf, Giraf [džiráf]

Obě přezdívky (druhá je pouze obměnou první) odrážejí fyzický vzhled nositele – konkrétně jeho výšku, tj. vysoký jako žirafa.

2.3 Přezdívky podle vlastností

Blábol

Snad podle způsobu mluveného projevu nebo podle toho, že nositel neustále „blábolí“ o různých věcech.

Duchovny

Nositel této přezdívky je hodně pobožný a neustále o duchovních věcech vypráví. Zčásti je přezdívka ovlivněna i jménem amerického herce D. Duchovnyho.

Guma

Nositel neoplývá dostatkem inteligence – „má v hlavě vygumováno“.

Halíř

Tato přezdívka je podle nositelovy vlastnosti. Nositel je majitel místní samoobsluhy a neustále přepočítává peníze a kontroluje, jestli peněžní částky „souhlasí do posledního halíře“.

Hudroň

Přezdívka Hudroň je odvozena od způsobu mluvy nositele – když mluví, tak „huhlá“, „hudruje“ jako krocan. Tato osoba má ještě další přezdívky – viz *Precla*, *Preclík*.

Lojza Práca

První část přezdívky je hypokoristikem nositelova křestního jména, tj. Alois, a druhá část je odvozena od povahy nositele, který se o všechny neustále staral a dělal si už i za války zápisy, kdo měl např. kolik slepic apod.

Medvěd

Druhá přezdívka je odvozena od vlastností nositele – často má špatnou náladu, a to pak na všechny „bručí jako medvěd“. Tato osoba má ještě další přezdívku – viz *Sepp*.

Pavlík Hehehe

Nositel této přezdívky je křestním jménem Pavel a neustále se všemu směje.

Pravdomluvný Karel

Druhá přezdívka se pak skládá z nositelova křestního jména a přívlastek před ním ironicky naznačuje, že nositel přezdívky si často vymýšlí různé historky.

Prdýlka

Přezdívka je odvozena od nositelovy (fyzické) vlastnosti, a to takové, že při chůzi vrtí zadní částí těla.

Psožer

Nositel této přezdívky jedl psy.

Sedmilhář, Sedmička

Přezdívka *Sedmilhář* odvozena od toho, že dotyčná osoba stále vypravuje smyšlené historky a velmi často v nich lže – přirovnání Lže jak sedmilhář.

Přezdívka *Sedmička* je odvozena od jeho přezdívky předchozí.

Slepica

Pejorativní charakter přezdívky. Podle vlastností nositelky – neustále mluví, „roznáší drby“ po vesnici a příliš rozumu také nepobrala.

Skútr

Tato přezdívka je složenina dvou slov, první část *skú-* je začátek velmi expresivního (sprostého) adjektiva znamenajícího „nevydařený, nedobrý“, druhá část *-tr* je začátek slova trpaslík, celé pak má význam pejorativní (ironický), protože nositel je vcelku nepřátelské povahy a mohutného vzezření fyzického.

Šuplera

Přezdívka *Šuplera* je odvozena od toho, že nositel je puntičkář, který se snaží být ve všech věcech co nejpřesnější, a tak když jednou někdo řekl „posuvné měřítko“, opravil ho, že se to nenazývá posuvné měřítko, ale šuplera. Tato osoba má ještě další přezdívku – viz *Stuman*.

Ufolog

Nositel přezdívky neustále mluví o *UFO* a věří, že ho unesli mimozemšťané.

2.4 Přezdívky podle povolání

Kůža

Přezdívka vznikla podle zaměření nositelova přivýdělku –přivydělává si vykupováním zvířecích kůží a kožek.

Policajt

Přezdívka *Policajt* je odvozena od nositelova zaměstnání, pracuje u Policie ČR. S tím souvisí i jeho druhá přezdívka – viz *Simir*.

Pošťák Ondra

Přezdívka *pošťák Ondra* je přenesením názvu osoby vystupující v soudobém televizním pořadu Pošta pro tebe, protože nositel této přezdívky pracuje příležitostně jako místní poštovní doručovatel. Tato osoba má ještě další přezdívky – viz *Počej-počej, J. R.*

Satelitek

Nositelovou náplní práce je instalování satelitů k televizním přijímačům.

Šéfová

Nositelka je majitelkou (provozovatelkou) místní hospody, takže si je „sama sobě šéfem“.

2.5 Přezdívky podle zálib, koníčků

Čoud, Nikotin

Čoud i *Nikotin* se tomuto člověku říká proto, že hodně kouří. Tato osoba má ještě další přezdívky – viz *Lud'a, Česnek*.

Derázek

Přezdívka *Derázek* podle nositelovy oblíbené činnosti – chodil často do lesa na otýpky větviček a pak je stavěl do derázků (tj. rázy dřeva). Tato osoba má ještě další přezdívku – viz *Plesnivec*.

Doktor

Tato přezdívka vznikla podle záliby nositele, a to že se zajímá o lidové (přírodní, domácí) léčitelství – často ho lidé nazývají také „lidovým léčitelem“.

Eda pstruh

První část přezdívky je odvozena z křestního jména nositele (tj. Eduard) a druhá část odráží jeho koníček – tj. rybaření. Někteří obyvatelé za tuto přezdívku ještě dodávají další část → *Eda pstruh mrsk, mrsk potokem*. Tato osoba má ještě další přezdívku – viz *Eda zrz*.

Fet

Fet se tomuto člověku říká proto, že často požívá alkohol a jezdí po různých akcích. Tato osoba má ještě další přezdívku – viz *Mrakomor*.

Hami-Hami

Přezdívka *Hami-Hami* je jeho pseudonym, pod kterým nositel vystupuje na různých hudebních akcích jako DJ, tj. disc jockey – tzn. pouští hudbu. Tato osoba má ještě další přezdívku – viz *Davišák*.

Kandát

Přezdívka je zkomoleným názvem ryby candáta. Nositel je odmala vášnivým rybářem.

Knedložrout, Knedlíkožrout

Přezdívka je odvozená od záliby nositele – tj. soutěží (a často vyhrává) v pojídání nejrůznějších jídel, nejčastěji sladkých knedlíků. Druhá podoba přezdívky je pouze obměnou podoby první.

Kůrovec

Tato přezdívka vznikla pravděpodobně od nositelovy oblíbené činnosti – tj. velmi často chodí do lesa na dřevo, které pak různě zpracovává.

Notář

Přezdívka vznikla v dobách, kdy nositel neustále pil alkohol a lidé o něm říkali, že je notorik - tak se mu začalo říkat zkráceně *notář*.

Tarzan

Přezdívka vznikla podle jména literární postavy – konkrétně podle jeho tělesných schopností – zálibou nositele této přezdívky jsou totiž všelijaké sporty, hlavně horolezectví.

Včelínek

Nositel této přezdívky je (resp. byl) chovatelem včel.

2.6 Přezdívky podle nějaké příhody, oblíbených slov/slovních spojení

Amur

Přezdívka *Amur* vznikla v dřívějších dobách, kdy nositel chodil do hospody zvané Beseda a cestou domů v podnapilém stavu skoro vždy skončil v potůčku vedle bytovek, ve kterých bydlel. Podle toho mu pak místní začali říkat *amur* (někdy i *amur říční*, *amur potoční*). Tato osoba má ještě další přezdívku – viz *Fuňa*.

Balvajz

Přezdívka vznikla od názvu prodejny, kde nositel přezdívky zakoupil své auto.

Dědek

Přezdívka vznikla v době, kdy nositelova poměrně mladá dcera navázala vážný vztah s mužem. Okolí si z něj od té doby dělá legraci, že už brzy bude dědkem. Tato osoba má ještě další přezdívku – viz *Bluma*.

Hejboš, Hejbát

Přezdívka *Hejboš* (i *Hejbát*) vznikla podle příhody ze školy, když nositel do testu z přírodovědy na otázku *Jak se nazývá spojovací kloub?* odpověděl, že „...s ním hejbáte, takže je to asi hejboš.“ Tato osoba má ještě další přezdívku – viz *Jointy*.

Kafčí muž

Přezdívku *kafčí muž* dostal nositel poté, co si doma ochočil ptáka kafku. Tato osoba má ještě další přezdívku – viz *Pavouk*.

Kopačák, Kopací

Tato přezdívka pravděpodobně vznikla z jedné příhody, která se nositeli stala za jeho mládí: nositel se na jedné zábavě popral s několika dalšími osobami, ale ti byli silnější a nositele „zkopali a kopali si jím jako s kopacím míčem“.

Pipiridis

Nositel je původem Řek a po přistěhování zřejmě někdo neznal přesně jeho skutečné jméno, a tak zkomolením vznikla tato přezdívka.

Počej-počej

Přezdívka *Počej-počej* je zkomolená věta, kterou nositel s oblibou při rozhovorech opakuje – tj. věta *Počkej, počkej!*. Tato osoba má ještě další přezdívky – viz *Pošťák Ondra, J. R.*

Šene Pepi

Tato přezdívka vznikla zkomolením slov. Nositelka v té době žila s přítelem, který se jmenoval Josef a ona mu říkala *Pepi*. Když se o něčem nositelka bavila s někým jiným a byl přítomný i její přítel Josef a nositelka v něčem z rozhovoru s třetí osobou nesouhlasila, zeptala se svého přítele, aby ji podpořil: *Že ne, Pepi?* Avšak vzhledem k tomu, že nositelka správně nevyslovuje sykavky, vznikla tato zkomolenina *Šene, Pepi?* – *Šene Pepi*.

Pufíček

Tato přezdívka vznikla již v dobách nositelova dětství, kdy mu takto říkala jeho matka – slovo je zdvojnásobením jména *Pufík*, což je jméno zvířecí (pro psa), slovo je používáno i jako značka kosmetických výrobků pro děti.

Todlencto-Totok

Přezdívka *Todlencto-Totok* je podle slov, která nositel přezdívky často používá ve své mluvě. Tato osoba má ještě další přezdívku – viz *Metr Párek*.

Ufo

Přezdívka vznikla tím, že jiný spoluobčan, který je zde zmíněn pod přezdívkou *Ufolog*, tvrdí, že této osobě přistává před domem neidentifikovatelný předmět, tj. UFO.

Ženty

Přezdívka nositele vznikla zkrácením a zkomolením názvu hudební skupiny *Žentour*. V jisté době nositel poslouchal tuto skupinu a lidé, se kterými se dobře neznal, si nezapamatovali jeho jméno, ale pamatovali si to, že poslouchal skupinu *Žentour*.

2.7 Přezdívky od jména známé osobnosti, pohádkové bytosti

Angelika

Přezdívka nositelky je pejorativního (ironického) charakteru, odráží fyzický vzhled nositelky (tj. není moc hezká). Ale tato přezdívka původně pejorativně myšlena nebyla – nositelku tak poprvé pojmenoval její manžel, když prohlásil, že vypadá úplně jako známá filmová kráska Angelika.

Bacílek

Přezdívka je odvozena od jména českého hokejisty Stanislava Bacílka, kterému nositel této přezdívky dříve velice fandil.

Baldrick

Přezdívka *Baldrick* je podle jména postavy ze seriálu *Černá zmije*, které je nositel přezdívky podobný. Tato osoba má ještě další přezdívky – viz *Colombo*, *Danyšek*.

Balú

Podle jména medvěda z filmu *Kniha džunglí*. Nositel je totiž mohutné postavy.

Belmondo

Nositel je fyzickým vzhledem podobný herci J. P. Belmondovi – konkrétně svými vlasy zezadu připomíná Belmonda.

Britney, Šene Pepi

Přezdívka *Britney* je pejorativního (ironického) charakteru. Odvozeno od jména populární zpěvačky Britney Spears – nositelka přezdívky má také blond vlasy a ráda tancuje. Tato přezdívka původně vznikla ve spojitosti s jinou přezdívkou – *Justin*, která patřila tehdejšímu příteli nositelky přezdívky *Britney*. Přezdívka *Justin* je také odvozena od jména populárního zpěváka Justina Timberlaka, který byl v době vzniku přezdívek přítelem Britney Spears. Tato osoba má ještě další přezdívky – viz *Šene pepi*, *Janžurka*.

Burian, Buriánek, Rasken

Burian (nebo deminutivum *Buriánek*) se tomuto člověku říká proto, že je fyzicky velmi podobný staršímu českému herci Vlastimilu Burianovi. Tato osoba má ještě další přezdívky – viz *Rasken*, *Barin*.

Colombo

Přezdívka *Colombo* je podle jména detektiva ze stejnojmenného seriálu Colombo – nositel přezdívky kradl doutníky, detektiv Colombo doutníky neustále kouřil. Tato osoba má ještě další přezdívky – viz *Baldrick*, *Danyšek*.

Čmaňa

Přezdívka *Čmaňa* je podle přezdívky českého herce Pavla Zedníčka – nositel této přezdívky pracuje v oboru zedničiny. Tato osoba má ještě další přezdívku – viz *Javorkyn*.

Dodo

Tato přezdívka je odvozena od jména Dodi Al Fayed, který byl před smrtí anglické princezny Diany součástí „milostného trojúhelníku“ s princeznou Dianou a princem Charlesem – viz přezdívky *Lady Diana* a *Princ Charles*, s kterými tato přezdívka přímo

souvisí.

Don Chuan

Přezdívka je odvozena od jména literární postavy, nositel projevuje/-oval ve vztahu k ženám stejné vlastnosti jako literární hrdina.

Drupi

Přezdívka odvozená od jména známého italského zpěváka – nositel má totiž podobný hlas. Tato osoba má ještě další přezdívku – viz *Skippy*.

Harry, Harz

Pravděpodobně se jedná o přezdívku utvořenou podle jména filmové postavy z filmu *Terminátor*, který měl nositel za svého mládí v oblíbě.

Janžurka

Tato přezdívka je odvozena od jména české herečky Ivy Janžurové. Tato osoba má ještě další přezdívky – viz *Britney*, *Šene Pepi*.

J. R.

Přezdívka *J. R.* je podle postavy z televizního seriálu *Dynastie*, vztahuje se k přezdívkce *Suelin* (nositelka je jeho manželka). Tato osoba má ještě další přezdívky – viz *Pošťák Ondra*, *Počej-počej*.

Kevin

Přezdívka podle filmové postavy Kevina z filmu *Sám doma*. Nositel byl v dětském věku často doma sám, rodiče odjížděli na víkendy pryč, proto byla tato přezdívka zvolena podle podobností s osudem výše zmiňované filmové postavy Kevina.

Krondl

Přezdívka je odvozena od jména slavného fotbalového rozhodčího Krondla. Nositel je totiž také fotbalový rozhodčí.

Lady Diana

Tato přezdívka je odvozena od jména zesnulé anglické princezny Diany (nazývána „Lady Diana“) – nositelka je k ní připodobňována kvůli „milostnému trojúhelníku“, v němž figuruje jako jediná žena a tyto vztahy jsou podobné jako u zmíněné princezny Diany. Přímo souvisí s přezdívkami *Princ Charles* a *Dodo*.

Lála

Tuto přezdívku nositel dostal podle jména slavného českého fotbalisty Jana Lály, protože nositel také hraje fotbal. Tato osoba má ještě další přezdívku – viz *Viktor čistič*.

Malkin

Přezdívka *Malkin* je odvozena od jména ruského hokejisty Jevgenije Malkina, kterému je nositel přezdívky fyzicky podobný. Nositel má ještě další přezdívky – viz *Hebký vlas*, *Pan Hedvábný*.

Mrakomor

Mrakomor – *vzhledem* je podobný postavě Mrakomora z pohádky *Princ a Večernice*; tato přezdívka je spojena s přezdívkou *Večernice*, kterou kdysi dostala jedna dívka proto, že právě „chodila“ s tímto člověkem přezdívaným *Mrakomor*; obě přezdívky vznikly současně, ale i když už tito dva lidé spolu vztah nemají, přezdívky jim oběma zůstaly.

Marfa

Fyzicky je tato osoba velmi podobná Marfuše z klasické ruské pohádky *Mrazík*.

Marv

Přezdívka *Marv* je zděděná po nositelově bratrovi, který občas něco ukradl a říkal o sobě, že je jako postava *Marv* z amerického filmu *Sám doma* (tj. jeden člověk ze zlodějské party v tom filmu).

Muf

Přezdívka snad podle postavy ze seriálu pro děti. Tato osoba má ještě další přezdívku –

viz Bodýlko.

Princ Charles

Tato přezdívka je odvozena od jména anglického prince Charlese – nositel je součástí „milostného trojúhelníku“ podobně jako skutečný princ Charles před smrtí své ženy princezny Diany. Konkrétně je manželem osoby, která je zde uvedena pod přezdívkou *Lady Diana*. Přímo souvisí ještě s přezdívkou *Dodo*.

Prochor

Jedná se o ruské jméno, proto je tato přezdívka možná převzatá podle jména postavy z nějakého filmu apod.

Rambo

Přezdívka *Rambo* je odvozena od postavy ze stejnojmenného filmu *Rambo* podle nositelovy tělesné vlastnosti – je mohutné postavy.

Sepp

Přezdívka *Sepp* je odvozena od jména německého brankaře Seppa Mayera – nositel totiž hraje fotbal, a to nejčastěji na pozici brankáře. Tato osoba má ještě další přezdívkou – viz *Medvěd*.

Simir

Přezdívka *Simir* je podle postavy policisty Simira ze seriálu *Kobra 11* – nositel pracuje u Policie ČR – viz i jeho druhá přezdívka *Policajt*.

Skipy

Přezdívka *Skipy* je odvozena od seriálové postavy klokana Skipyho. Tato osoba má ještě další přezdívkou – viz *Drupi*.

Spiderman, Colin McSpiderman

Přezdívka je odvozená od jména komiksového (filmového) hrdiny Spidermana. Nositel této přezdívkou často požívá alkohol a pak má fyzické vlastnosti, které se mnohdy

vymykají zdravému rozumu – např. jednou ho při návratu z hospodského zařízení srazilo auto, ale on vstal a bez jakékoli známky úrazu odešel domů.

Přezdívka *Colin Mc Spiderman* je obměnou nositelovy přezdívky první, přidáním jména a přídomku *Colin Mc*, které pocházejí ze jména bývalého automobilového závodníka Colina McRae, druhá část zůstává stejná. Podle automobilového závodníka je pojmenován proto, že často havaruje s autem. Proto má přezdívka pejorativní (ironický) charakter.

Suelin

Přezdívka je odvozena od jména postavy v televizním seriálu *Dynastie*, vztahuje se k přezdívkce *J. R.* (nositel je její manžel).

Večernice

Přezdívka vznikla podle postavy princezny Večernice z pohádky *Princ a Večernice*, spojitost s přezdívkou *Mrakomor* (viz výše).

Vilibald

Přezdívka snad vznikla podle postavy prince Vilibalda ze seriálu *Arabela*, s přihlédnutím k nositelovu příjmení – tj. Vilím.

2.8 Přezdívky zděděné po někom

Báca

Přezdívka je odvozena od přezdívky nositelova otce, viz *Bacilek*.

Čenda, Kvakyn

Přezdívka *Čenda* vznikla přenesením domácí podoby křestního jména nositelova otce, který se jmenoval Čeněk. Tato osoba má ještě další přezdívku – viz *Kvakyn*.

Čočkynová

Tuto přezdívku mají společnou dvě osoby – matka a dcera. Přezdívka vznikla podle označení syna a otce, kteří nosí silné dioptrické brýle (viz *Čočkyn*, *Starej Čočkyn*).

Někdy se k jejich rozlišení k této přezdívce přidává adjektivum mladá či stará.

Hajtra

Tato přezdívka je zděděná z otce na syna. Otec nositele byl velmi hubené postavy, chodil nahrbený a neustále kašlal vlivem silného kouření – tím fyzicky připomínal hajtru, tj. zchátralinu, koně ve špatném stavu, a také proto, že při každé příležitosti říkal „hajtra jedna hubená“. Přezdívka měla pejorativní charakter, který však už u současného nositele zmizel.

Heitzmánek, Hajmánek

Deminutivum – nositel této přezdívky je synem nositele přezdívky *Heitzman* (*Hajcman*), tj. dědění z otce na syna.

Karel

Neobvyklý případ dědění přezdívky, kdy přezdívka *Karel* vznikla přenesením křestního jména otce na nositelku ženského pohlaví. Tato osoba má ještě další přezdívku – viz *Anča*.

Rudy

Tato přezdívka vznikla přenesením křestního jména nositelova tchána (tj. Rudolf) na samotného nositele, je to hypokoristikum od výše zmíněného křestního jména. Tato osoba má ještě další přezdívku – viz. *Vidge*.

Starej Čočkyn

Přezdívka nositele vznikla na základě přezdívky jeho syna – k synově přezdívce se pouze přidalo adjektivum vyjadřující nositelův věk (rozlišující věk). Neobvyklé „dědění ze syna na otce“.

Vidge z Uhelny

Vidge [vidžge] z *Uhelny* se nositeli říká proto, že nosil stejné oblečení jako jiná osoba, které má přezdívku *Vidge*, a aby byli nějak rozlišeni, bylo ke stávající přezdívce přidáno místní specifikum (toponymum) – kde dotyčný, který získal přezdívku až jako druhý,

bydlí. Přezdívka je známa pouze v mluvené podobě, proto psanou podobu jen předpokládám. Tato osoba má ještě další přezdívku – viz *Jura*.

U následujících přezdívek nebyl jejich vznik objasněn:

Šůša, Šušín

Džusber

Johnny

Bodýlko

Drtikolka

Šroubek

Jointy

Picmaus

Trimba

Kibic.

Lad'a

Kukulus

Rainhard, Prašivka

Cvach

Šolna

Pytlajs

Blekota, Termoděda

Vetřelkyně

Kuřo

Dio

Mamulka

Kesr

Bystrozor

Luftjard

Vinša, Sandy

Cukrář

Paní Štubová

Stuman [st'úmen]

Bluma

Fuňa

Některé z těchto přezdivek jsou vtipně utvořeny (např. hybridní složenina *Termoděda*, nebo česká *Bystrozor*, *Drtikolka*, nebo složenina cizí *Luftjard*); mnohé z nich jsou metaforické, převzaté z filmových a literárních děl, jiné vycházejí z příznačné činnosti nebo vlastnosti nositele (*Blábol*, *Blekota*, *Kibic*).

3. Jména po chalupě

Tzv. jmen po chalupě se proti očekávání v obci Vír nevyskytuje mnoho, konkrétně to je:

- **Hauptovo** – i když v této usedlosti už několik desítek let žije rodina jménem Podsedníkovi, pořád se (i když v převážné většině u starší generace) o tomto bývalém statku mluví jako o „Hauptově“ domě (nejsou nijak v příbuzenském vztahu), respondenti uvedli spojení: „To je přece Hauptovo.“ a „Na Hauptovým je jak teď žijou ty brňáci.“
- **Fialovo** – rodina, která zde žije v současnosti má příjmení Říhovi, ale pořád se o tomto stavení mluví jako o „Fialově“ domě, respondenti uvedli spojení: „Je to naproti domu Fialů.“ a „Jak bydlí ti Říhovi, tak se tam tomu říká Fialovo.“

Více jmen po chalupě se mi nepodařilo zjistit. Možná je to dáno i tím, že se tato označení používala spíše u starších generací, které již dnes mluvit nemohou nebo je s nimi těžké navázat kontakt.

Závěr

Pro každou oblast či kraj jsou typická jiná příjmení. Existují však i taková, která jsou obvyklá pro celé české území – označují totiž vlastnost či jev typický na celém území (např. *Navrátil, Novotný, Čermák, Kašpar,...*). Jak je již zmíněno výše u výkladu příjmení podle Josefa Beneše, jedinci se stejným příjmením mohli k tomuto svému jménu dojít jinou cestou než jejich jmenovci. Pro další zkoumání jsou rozhodujícími faktory místo pobytu či narození, fyzické a duševní vlastnosti konkrétních předků, společenské postavení předků, původ rodu apod. V obci Víř se například vyskytuje více nespřízněných rodin jménem *Hájkovi*. Jedna rodina k tomuto jménu mohla přijít podle toho, že bydlela na zalesněném území – tedy v hájku; naproti tomu druhá rodina ke svému jménu mohla přijít tak, že její předkové například pásli koně – tedy střežili, hájili tato zvířata. Dalším zajímavým příkladem jsou rodiny *Hamříků* a *Hamerských* – rodiny ve Vířu k těmto příjmením mohly dojít tak, že jejich předkové bydleli přímo v hamru (v kovárně na vodní pohon), nebo mohli pocházet z osady Hamr, neboť v kronice obce se uvádí, že ve Vířu byl hamr už v 15. století a též zde byla osada Hamr u Vířu.

Někdy se osoby se stejným příjmením odlišovaly dalšími specifikačními jmény, přezdívkami, přízvisky či doplňky, které vyjadřovaly například jejich řemeslo, věk nebo jména otců a matek, někdy však docházelo k záměrnému převádění příjmení do cizích podob či k derivacím původního jména, aby se nositelé stejného jména odlišili. Jako příklad uvedu rodiny jménem *Gregorovi, Řehořovi, Řehořkovi, Řehůrkovi* a *Říhovi* – všechna tato příjmení vznikla z osobního (křestního) jména *Gregorius* – tato podoba je latinská, pochází z řec. *Grégórios* a v řečtině *grégoros* = bdělý; *Řehoř* je jeho počestěná podoba. Ve Vířu se tedy mohl vyskytovat někdo jménem *Řehoř*, kterému pak jeho jméno osobní zůstalo i jako příjmení, ale časem se přistěhoval další člověk jménem *Řehoř*, ale byl menšího vzrůstu, proto se mu začalo říkat *Řehořek*. Pokud byla výslovnost jména s dlouhým *-ó-*, vznikla hláskovou změnou *ó > uo > ů* varianta *Řehůřek*. To samo o sobě pomohlo k rozlišení nositelů jmen, jejichž výsadní funkce je identifikační. Další nositel mohl získat latinskou podobu bez koncového formantu *Gregor*. Jiný nositel téhož jména se odlišil domácí podobou se zdloženou samohláskou základu *Řéha*. Tato varianta se pak vyvíjela dále a po úženi *é > í* vznikla současná podoba *Říha*.

Příjmení v obci Vír mají své zastoupení ve všech čtyřech skupinách dělení podle Moldanové. Četnost příjmení v jednotlivých skupinách je pak následující: příjmení vzniklá z rodných a křestních, tj. osobních jmen – **44** (*Dobiáš, Tomášek, Viktorin,...*), příjmení z místních jmen – **21** (*Čech, Humpolíček, Valach,...*), příjmení z apelativ – **72** (*Bodlák, Horký, Skoumal,...*), příjmení ze slov cizího původu – **21** (*Preisler, Stalmach, Vázler,...*). Nejčetnější je tedy, podle očekávání, **skupina příjmení vzniklých z apelativ**, neboť tato skupina zahrnuje příjmení vzniklá z podstatných i přídavných jmen, ze sloves, příslovcí, částic a citoslovcí, a odráží téměř všechny skutečnosti světa, v němž žili naši předkové. Také druhá nejpočetnější skupina, tj. **příjmení vzniklá z osobních jmen**, není svou obsáhlostí překvapivá, neboť jak už tu bylo zmíněno výše, příjmení se vyvinula právě z osobních jmen – pouze bych očekávala ještě větší četnost. Třetí a čtvrtá skupina čítají téměř stejný počet příjmení, což je celkem překvapivé, protože příjmení z cizích slov byla vždy zastoupena nejméně, ale už není tak překvapivý fakt, že téměř všechna (18) pocházejí z němčiny.

Ve Víru je pozorovací metodou dokázáno, že mluví-li někdo o jiné osobě, častěji než úředním jménem ji nazývá přezdívkou. Spousta přezdívek je však proměnná, některé osoby jich mají hned několik, a proto je často složité domyslet si, o kom zrovna dotyčný mluví, koho má na mysli.

V přezdívkách se často objevují nářeční prvky charakteristické pro tuto oblast (např. *Slepica, Lojza Práca*).

Procentuální poměr přezdívek žen a mužů je tento: mužů s přezdívkou je zatím 130, žen cca 27. Počet přezdívek je pak u mužů: 182, u žen: 26 (rozdíl mezi počtem osob s přezdívkou a počtem samotných přezdívek je dán tím, že někteří nositelé mají přezdívek více; méně obvyklý je pak jev opačný, že jedna přezdívka je společná pro několik osob – tím také vzniká neurčitost zejména v počtu žen s přezdívkou, neboť každý obyvatel říká jednou přezdívkou více či méně rodinným příslušníkům podle vlastního uvážení).

Rozdíly v kvantitě nositelů a samotných přezdívek jsou způsobeny tím, že někteří nositelé přezdívek mají přezdívek více, nebo naopak se jednou přezdívkou označuje více osob – nejčastěji jsou to příslušníci jedné rodiny. Někdy je to dáno tzv. dědičností přezdívek a někdy jedna přezdívka vznikla současně pro označení více lidí. O kom se konkrétně hovoří, poznáme až z kontextu, nebo se před přezdívkou doplní ještě nějaký

zpřesňující údaj, například křestní jméno osoby, o které se mluví, nebo jméno jejího partnera, nebo věkový údaj (*mladá/ý, stará/ý, mladší, nejmladší, starší, nejstarší* apod.). Například přezdívka *Hájčena* označuje všechny ženy z rodiny *Hájkových*: pak se buď mluví prostě o *Hájčeně* a to, o které osobě se mluví konkrétně, vyplyne z kontextu, nebo mluvčí uvede zpřesňující údaj jako například *mladá Hájčena* (doplněn věkový údaj), *Hájčena od Davida* (doplněno jméno partnera) nebo *Simona Hájčena* (doplněno křestní jméno osoby, o které se přímo mluví).

Pokud má nějaký obyvatel obce Vír více přezdívek, které nemají stejný původ, tj. spadají do jiné kategorie dělení, je každá uvedena zvlášť v odpovídající kategorii, a tato skutečnost je u každé z těchto přezdívek uvedena. Je-li však některá z přezdívek jednoho nositele pouze obměnou jedné přezdívky se stejným významem, uvádím je společně, (tj. v jedné kategorii, u jednoho výkladu).

Má-li některá přezdívka původ odpovídající zařazení do dvou či více kategorií, pak ji řadím do té kategorie, které odpovídá z větší části.

U některých přezdívek je původ sporný (různé výklady od různých respondentů) a nejasný (respondenti uvedli, že je tomu tak jen možná), či neobjasněný – tj. nikdo z respondentů neumí původ dané přezdívky vysvětlit. Přezdívkami sporné řadím do kategorie, která je pravděpodobnější, přezdívkami nejasné řadím do odpovídající kategorie (i když možná přezdívka vznikla jiným způsobem) a přezdívkami neobjasněné řadím na konec dělení do samostatné kategorie.

Po jazykovém rozboru jsem zjistila následující fakta o četnosti přezdívek: nejpočetnější je skupina přezdívek vzniklá z nositelova křestního jména nebo příjmení (44 + 6 obměn), druhá nejpočetnější je skupina přezdívek od jména známé osobnosti či pohádkové bytosti (35 + 2 obměny), dále je to skupina přezdívek podle fyzických charakteristik nositele (16 + 4 obměny), čtvrtou nejpočetnější je skupina přezdívek vzniklá podle vlastností nositele (16 + 1 obměna). Skupina přezdívek podle nějaké příhody, oblíbených slov nebo slovních spojení (13 + 2 obměny), šestou nejpočetnější je skupina přezdívek podle zálib, koníčků má (11 + 2 obměny), následuje skupina přezdívek zděděných po někom (8 + 1 obměna) a nejméně početná je skupina přezdívek podle povolání (4).

Literatura:

BENEŠ, J. (1998). *Německá příjmení u Čechů, 1. svazek*, Ústí nad Labem : Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem.

BENEŠ, J. (1998). *Německá příjmení u Čechů. 2. svazek*, Ústí nad Labem : Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem.

BENEŠ, J. (1962). *O českých příjmeních*, Praha : Nakladatelství Československé akademie věd.

KARLÍK, NEKULA, PLESKALOVÁ (2002). *Encyklopedický slovník češtiny*, Praha : Nakladatelství Lidové noviny.

KOPEČNÝ, F. (1974). *Průvodce našimi jmény*, Praha : Academia.

MATES, V. (1998). *Jména tajemství zbavená, I. díl*, Praha : Knižní klub, 1998.

MATES, V. (2003). *Jména tajemství zbavená : malá encyklopedie příjmení, II. díl*, Praha : Epoque.

MATES, V. (2004). *Jména tajemství zbavená, aneb Příjmení pod mikroskopem*, Praha : Epoque.

(2010) *Mnohotvárnost a specifčnost onomastiky : IV. česká onomastická konference 15.–17. září 2009, Ostrava, sborník příspěvků* Ostrava - Praha : Filozofická fakulta Ostravské univerzity v Ostravě a Ústav pro jazyk český AV ČR, v. v. i. ISBN 978-80-7368-779-3.

MOLDANOVÁ, D. (1983). *Naše příjmení*, Praha : Mladá Fronta.

ŠRÁMEK, R. (1999). *Úvod do obecné onomastiky*, Brno : Masarykova univerzita.